

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ÇEVİRİDE CİNSİYET SORUNSALLIĞINA ELEŞTİREL BAKIŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA ERTEKİN

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK

HAZİRAN -2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEVİRİDE CİNSİYET SORUNSALLIĞINA
ELEŞTİREL BAKIŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra ERTEKİN

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

“Bu tez sınavı 04/06/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK	Başarılı
Prof. Dr. Hüseyin ERSOY	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Fatıma GİMADTİNOVA	Başarılı

	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Esra ERTEKİN
Öğrenci Numarası	:	Y166028100
Enstitü Anabilim Dalı	:	ÇEVİRİBİLİM
Enstitü Bilim Dalı	:	ÇEVİRİBİLİM
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Çeviride Cinsiyet Sorunsallığına Eleştirel Bakış
Benzerlik Oranı	:	%20
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
 04/06/2020 Öğrenci İmza		
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
...../...../20..... İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK Tarih: 04.06.2020 İmza: 		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

Yüksek Lisansı kazandığım günden beri manevi olarak yanımda olan, zor zamanlarımda beni toparlayan, benden hiçbir zaman desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, eksiklerimi tamamlayan, çalışmamı bitirmem için bana moral ve motivasyon sağlayan, en önemlisi de kendi evladı gibi değer veren ve benim için de değeri bambaşka olan canım Hocam, Danışmanım Prof. Dr. İlyas Öztürk'e saygılarımı sunar ve teşekkürü borç bilirim.

Çalışmam boyunca fikirleri ile beni aydınlatan ve yönlendiren, her zaman geri dönüt sağlayan, sorularımı cevapsız bırakmayan, desteklerini sunan Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Zahid Can hocama sonsuz teşekkürler.

Son olarak bu yaşıma kadar hem maddi, hem manevi olarak yanımda olan, bana eğitim hayatımdan öte olan ve mesleğimden, kariyerimden önce gelen ahlaki değerlerimi öğreten, karakterimi şekillendiren, hayata bakış açımı aydınlatan Biricik Annem'e ve Canım Babam'a beni bugünlere getirdikleri için, iyi kötü her zaman benimle oldukları için sevgilerimi ve saygılarımı sunarım.

Esra ERTEKİN

04.06.2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ.....	vi
RESİM LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: ÇEVİRİ TARİHİNE GENEL BAKIŞ.....	4
1.1. Doğuda Çeviri Etkinlikleri	4
1.1.1. Beyt’ül Hikme Ekolü.....	4
1.1.1.1. Beyt’ül Hikme Okulunda Çeviri Yapılan Diller	5
1.1.2. Eski Mısır’da Çeviri (İskenderiye Ekolü)	5
1.2. Batıda Çeviri Etkinlikleri (Toledo Ekolü)	7
1.2.1. Toledo’da Doğudan Yapılan Çeviriler ve Çevirmenleri	7
1.3. Osmanlılarda Çeviri Etkinlikleri	8
1.3.1. Tanzimat Dönemi Çeviri Etkinlikleri	10
BÖLÜM 2: ORYANTALİZM VE ÇEVİRİ.....	11
2.1. Oryantalizmde Feminist Yansımalar	13
2.2. Oryantalizm ve Feminizm Üzerine Yapılan Çalışmalar	14
2.3. Oryantalizm Bağlamında Avrupa’da Doğulu Kadın İmgesi	15
BÖLÜM 3: ÇEVİRİNİN SORUNSALLIĞINDA KADIN.....	20
3.1. Çeviride Kadın ve Dil.....	22
3.2. Çeviride Cinsiyet Ayrımı	23
BÖLÜM 4: FEMİNİZM	28
4.1. Feminist Görüşte Dillerin Yapılandırılması	28

4.2. Çeviride Feminizm Algısı	29
4.3. Kadın Hakları Üzerine İncelemeler	30
4.4. Feminist Çeviri Çalışmaları.....	32

BÖLÜM 5: ÇEVİRİDE FEMİNİZM VE FEMİNİST ÇEVİRİLER 34

5.1. Feminist Çeviriye Yapılan Eleştiriler	34
5.2. Günümüzde Feminist (Yazın) Edebiyatı	36

BÖLÜM 6: KÜÇÜK PRENS'İN İKİ ÇEVİRİSİ ÖRNEĞİNDE KADIN-ERKEK ÇEVİRMENLERİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ 39

6.1. Küçük Prens Hakkında Genel Bilgi.....	39
6.2. Yıllara Göre Yapılan “Küçük Prens” Çevirileri	41
6.3. Çevirmenler Hakkında Bilgi.....	49
6.3.1. Buğra Özmüldür (EM1)	49
6.3.2. Nihan Özyıldırım (EM2).....	49
6.4. İki Çevirinin Karşılaştırılması	50
6.4.1. Özmüldür ve Özyıldırım tarafından Türkçeye Çevirilen Küçük Prens'in Çeviri Kıyaslaması.....	51

SONUÇ 58

KAYNAKÇA..... 62

ÖZGEÇMİŞ 64

KISALTMALAR

KM : Kaynak metin

EM : Erek metin

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Küçük Prens'in Türkçe Çevirileri	41
Tablo 2: Özmüldür ve Özyıldırım tarafından Türkçeye Çevirilen Küçük Prens'in Çeviri Kıyaslaması	51

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Dünyada Dilde Cinsiyet Farklılıklarının Coğrafi Dağılımı	22
---	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Cinsiyetler Arasındaki Ücret Farklılıkları	31
---	----

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Rosette Taşı	6
Resim 2: Oryantalizmde Doğu Kadın Algısı	12
Resim 3: Oryantalizmde Doğu Kadın Algısı (Roger Fenton Uzanmış Odalık)	17
Resim 4: Buğra Özmüldür'ün Çevirisi	49
Resim 5: Nihan Özyıldırım'ın Çevirisi.....	50

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐	
Tezin Başlığı: Çeviride Cinsiyet Sorunsallığına Eleştirel Bakış				
Tezin Yazarı: Esra ERTEKİN		Danışman: Prof. Dr: İlyas ÖZTÜRK		
Kabul Tarihi: 04.06.2020		Sayfa Sayısı: ix (ön kısım)+ 64 (tez)		
Anabilim Dalı: Çeviribilim				
Çeviri çalışmalarında ve araştırmalarında çeviride cinsiyet önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda kadının kimliği, toplumdaki yeri ve etkisi ile ilgili çalışmalar, giderek daha yaygın hale gelmektedir. Bu durum söylem, yazın bağlamlarında çeviriye yansımaktadır. Çeviride kadın konusu, giderek farklı boyutlarda irdelenmeye ve ele alınmaya başlanmıştır. Feminizm hareketleri çeviri yolu ile görüşlerini dile getirmeye başlayınca, çeviride cinsiyet sorunsallığı da ortaya çıkmıştır. Cinsiyet, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak ikiye ayrılmaktadır. Biyolojik cinsiyet kadın ve erkek arasındaki fizyolojik ve vücut kimyası ile ilgili farklılıkları göstermektedir. Fakat, toplumsal cinsiyet ise toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen kültürel görüşleri, değerleri ve beklentileri ifade etmektedir. Çeviri de, hem biyolojik hem de toplumsal cinsiyetten etkilenmektedir. Kadın ve erkeğin sözcük seçimleri, dil kullanımı, ifade tarzı da cinsiyete bağlıdır. Kadın ve erkeğin dil kullanımlarının farklı olması, çevirmenin tutumunu da etkilemektedir. Ayrıca erkeğin egemen olduğu bir toplumda kadının dil kullanımı sınırlanmaktadır. Toplumun ve erkeğin kadına bakış açısı kadınların eylemlerini, ifadelerini olumsuz manada etkilemektedir. Dolayısı ile kadının ve erkeğin ifade farklılıkları çeviriye de yansımaktadır. Böylelikle, çeviride cinsiyet sorunsallığı ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmamızda, “Çeviride Cinsiyet Sorunsallığını” iki çeviri örneğinde irdelemeye çalışacağız. İrdelememiz, her iki çevirmenin seçtiği sözcük ve kullandığı stil üzerinde olacaktır. Bu çalışma, kadın ve erkeğin çeviri kararlarını, sözcük seçimini, dil kullanımlarının ve tercih ettikleri söylem farklılıklarının, çeviri eylemini nasıl etkilediğini betimleyici bir yöntem ile ön plana çıkaracaktır.				
Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, toplumsal kimlik, feminizm, çevirmenin kimliği, çeviri				

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph. D.	☐
Title of Thesis: Critical Perspective on Gender Issues in Translation			
Author of Thesis: Esra ERTEKİN		Supervisor: Prof. Dr: İlyas ÖZTÜRK	
Accepted Date: 04.06.2020		Number of Pages: ix (pre text)+ 64 (main body)	
Department: Translation Studies			
Gender plays an important role in translation studies and researches. In this context, studies on women's identity, place and influence in society are becoming more and more common. This situation reflects discourse, translation in the context of literature. In the translation, the issue of women has been increasingly studied and discussed in different dimensions. When the feminism movements began to express their views through translation, the gender problematic emerged in the translation. It is divided into two as biological sex and gender. Biological sex indicates the physiological features and differences in body chemistry between men and women. However, gender refers to the cultural views, values and expectations, which are imposed on women and men by the society. Translation is also affected by both biological sex and gender. Vocabulary set, language use and expression style of men and women also depend on gender. Different language use of men and women also affects the attitude of the translator. In addition, the language use of women is restricted in men's dominant society. The viewpoint of society and men towards women negatively affects women's actions and expressions. Different expressions, which are used by women and men are reflected in the translation. Therefore, gender problems arise in translation. In this study, we will try to examine Gender Problem in two translation examples. Our consideration will be on the word and style used by both translators. This study will highlight the ways in which translation decisions of women and men, word choice, language use and preferred discourse differences affect the act of translation.			
Keywords: Gender, social identity, feminism, identity of translator translation			

GİRİŞ

Dünyada çeviri giderek önem kazanan bir süreç ve bir olgudur. Bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle birçok parametreleri ve paradikmaları da beraberinde getiren çeviri teknolojinin gelişmesiyle daha da ivme kazanmıştır. Bilimin ve meslek dallarının hemen hemene tüm alanlarında kullanılan çeviri eylemi günümüzde disiplinlerarası bir bilim haline gelmiştir. Her alan bu süreçten yararlanmakta ve yeni yeni paradikmalar oluşturulmaktadır.

Bu süreç içinde erkek ve kadın yazarlar ve çevirmenler arasındaki farklılıklar be benzeşmeler tartışılır hale gelmiştir. Bu çalışmada çeviride “kadın” sorunsallığını genel haatları ile incelemeye irdelemeye çalışacağız.

Çeviri insanlık tarihi ile başlayan bir süreçtir. Başlangıçta işaretlerle anlaşma ve iletişim gerçekleştirilirken, daha sonra figür ve resimlerle ve yazının bulunması ile insanlar arasında iletişim ve kaynaşma gerçekleşmiştir. Teknoloji, bilim ve modernizasyon ilerledikçe bilim tüm mesleklerin ve bilim dallarında araç olarak işlev görmeye başlamıştır.

Son yirmi yılda Çeviribilim disiplinler arası bir alan olmuş ve kuram ve kuramcılar ile bilim alanında yerini almıştır. Bilim haline gelen Çeviribilim, özellikle yazın(edebiyat) ve sosyal alanda daha da işlerlik kazanmış ve ideolojiler ve doktrinler “çeviri” yolu ile yayılmaya yayınlanmaya ve tanıtılmaya başlamıştır. Kültürler çeviri yolu ile yakınlaşmış, birbirlerini tanımışlar ve hatta çatışmaya bile neden olmuştur çeviri.

Bu alanda “Çeviride Cinsiyet” konusu bir sorun olarak görülmüş ve çeşitli bakış açısından irdelenmiş ve birçok akademik ve sosyal platformlarda tartışılmaya açılmıştır.

Kadın-erkek eşitsizliği veya eşitliği konusuna fazla girmeden (ki bu önemli ancak başka ve farklı bir inceleme alanıdır üstelik de tartışılmalıdır da) biz Burada iki farklı (kadın ve erkek çevirmenin) bir metni nasıl çevirdiklerin örneklerle irdelemeye çalışacağız.

Çalışmanın Konusu ve Önemi

Çeviri, günümüz iletişim çağında, toplumların ve kültürlerin birbiriyle kaynaşmasını sağlayan bir köprü konumundadır. Kültürel dünyamızın şekillenmesine katkıda bulunan

çeviri etkinliği, toplumsal söylemlerden ve cinsiyet farklılıklarından etkilenmektedir. Dolayısıyla çeviride kadın dili ve kadının kendini söylem olarak daha güçlü ifade etme çabası çevirinin ataerkil toplumdaki etkilenmesinin sonucudur..

Bu çalışmanın konusu, çeviribilimde feminist çeviri bağlamında ataerkil düzenden etkilenen ve erkek hegemonyasının baskısı altında kalan kadınların dil kullanımını araştırmaktır. Bu dil kullanımını irdeleyerek ayrıca feminist çeviriye katkıda bulunmaktır. Hem erkek hem kadının toplumdan edindiği söylem ve davranış biçimlerini çeviriye yansıtmaları çeviribilim alanında cinsiyet kavramını ön plana çıkarmıştır. Bu çalışmanın önemi ise çeviride cinsiyete bağlı farklılıklardan yola çıkarak bu farklılıkların feminist çeviriye olan katkılarını ön plana çıkartmak olacaktır.

Bu Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kadın ve erkeğin dil kullanımlarının nasıl olduğunu belirlemek, hem kadın çevirmenin hem de erkek çevirmenin, seçtikleri sözcükler ve kullandığı söylemler bakımından kaynak metni erek metne nasıl aktardıklarını irdelemek olacaktır.

Çalışmanın Özgünlüğü

Son yıllarda çevirinin önem kazanmasından dolayı, kadın hakları ve sorunsallığı çeviride yer bulmuştur.

Çevirinin etkin bir iletişim aracı olmasından dolayı, kadın hakları ve savunuculuğu kendini anlatmak ve açıklamak için “çeviride” daha çok yer bulmuştur. Bu çalışmada dilde ve çeviride “kadın” unsuru “Küçük Prens” adlı romanın iki çevirisinde irdelenmiştir.

Çeviride ve yazın edebiyatında kadının ötelenmiş olduğuna tanık olmaktadır. Bu çalışmada erkeğe göre öteki durumda görülen kadının, feminist çeviride yazın edebiyatına nasıl yansıdığı araştırılarak kadın-dil ilişkisine yorum getirilecektir. Bu yorumlar ile birlikte kadının toplumda daha ön planda olması ve erkeğin yanında hem davranış hem söylem bakımından eşit olması amaçlanmaktadır.

Kadının toplumda öteki gibi görülmesini ve bunun aynı zamanda çeviri ve yazın edebiyatında da aynı şekilde aksettirilmesini engellemek için toplumda ve çeviride

eşitlikçi bir yaklaşım hedeflanmaktadır. Bu da bu çalışmanın özgünlüğünü ön plana çıkarmaktadır.

Çeviri ve yazın edebiyatında kadın ve erkek birbirlerine “karşı unsur” olarak gösterilmiştir. Ancak bu tutum, sorunsallığına ortak bir çözüm bulmaya yardımcı olmamaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çeviride ve yazın edebiyatında kadın erkek dil kullanımlarına bakılarak, toplumda ötekileştirilmiş olan kadının feminist çeviride yazın alanına nasıl yansıdığı betimleyici bir yöntemle araştırılacaktır. Bunu belirlemek için Küçük Prens romanında kadın ve erkek çevirmenin dil kullanımındaki farklılıklar göz önünde bulundurulacaktır.

BÖLÜM 1: ÇEVİRİ TARİHİNE GENEL BAKIŞ

1.1. Doğuda Çeviri Etkinlikleri

Batı tüm bilimlerin ve bilimsel çalışmaların mucidi ve odağı olduğunu iddia etmesine karşın, bilim dünyasının gelişmesini ve yayılmasını Doğu çalışmaları başlatmıştır. Özellikle Beytül Hikme (Bağdat Okulu ekolü) önemli bilim adamlarını yetiştirmiş batıda bilimin gelişmesini sağlamıştır. Bu çalışmalar çeviri yolu ile batıya aktarılmış, böylece doğudan batıya batıdan doğuya; Beytül Hikme'den Toledo'ya kültür ve bilim köprüsü kurulmuştur. Bu konuya genel olarak Vermeer şöyle yorum getirmiştir:

“Çeviri etkinliği Cicero'nun çeviriyle başladığı var sayılmaktadır. Oysa, Mezopotamya'da ele geçen 4.500 yıllık kil tabletlerde daha önce çeviri çalışmalarına ışık tutacak çalışmaların olduğu saptanmıştır. Bunlar Sümer ve Akat dillerinde yazılmış dini içerikli metnlerdir” (Vermeer, 1992, s.43).

Çeviri tarihi, Antik çağdan itibaren şekillenmeye başlamıştır. Ancak en önemli meyvelerini kültürlerarasılık bağlamında Beytül Hikme ve Toledo Okulu sayesinde 9. ve 12. yüzyıllar arasında yapılmış olan ve gelecek çağlara ışık tutacak çeviri çalışmalarıdır. Çeviri yolu ile yapılmış olan bu kültür aktarımları gelecekte Avrupa'nın dolayısı ile dünyanın şekillendirilmesine de katkı sağlamıştır. Doğu-Batı ekseninde çeviri faaliyetlerine kısaca bir göz atıldığında çevirinin dünya medeniyetlerde nasıl bir etki oluşturduğu anlaşılmaktadır.

1.1.1. Beyt'ül Hikme Ekolü

Abbasiler döneminde kurulmuş olan, tercüme faaliyetlerinin yapıldığı ve bünyesinde kütüphane hizmetlerinin verildiği bir kurumdur. Beyt kelimesi anlamı itibariyle “ev” anlamına gelir. Hikme ise “felsefe” anlamına gelir. Ayrıca o dönemde beşeri ilimler için “Ulumu'l Hikme” kelimesi de kullanılmaktadır. Bunların ışığı altında Beyt'ül Hikme için günümüz Türkçesiyle “İlim Evi” denebilir.

Beyt'ül Hikme'nin ne zaman ve kimin tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Beyt'ül Hikme'nin kuruluş yeri Bağdat'tır. Bazı kaynaklarda Beyt'ül Hikme'nin ilk kuruluş çalışmalarının Halife Mansur zamanında başladığı, Harun Reşit döneminde bu çalışmaların geliştirildiği, Me'mun döneminde ise Beyt'ül Hikme'nin

kurumsallaştırıldığı yer almaktadır. Tıp, Astronomi, Felsefe, Mantık, Matematik vb. alanlarda çeviriler yapılmaktadır.

1.1.1.1. Beyt'ül Hikme Okulunda Çeviri Yapılan Diller

Beyt'ül Hikme Okulunda Farsça, Hintçe, Yunanca, Süryanice ve İbranice ön plandadır. Bu dillerden Arapça'ya çeviri yapılmıştır. İlk dönemde Farsça ve Hintçe'den daha çok çeviri vardır. Bu coğrafi yakınlık, o toplumlarla olan samimi ilişkiler gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Ancak en çok çeviri toplamda Yunanca'dan yapılmıştır. Ayrıca, Farsça'nın seçilmesinin nedeni ise Arapların da Farslar gibi pratik düşünceye önem veriyor olmasıdır. Daha çok felsefi kavramlar içeren Grek metnlerinin ise, ilk anda anlaşılması güçtür. Çeviriye katkıda bulunan en ünlü kişiler ise Eflatun, Aristo, Hipokrat gibi düşünürler ve bilim insanlarıdır.

“Orta Asya kazılarında 8. ve 13. yüzyıllar arasında yazılmış olduğu belirtilen Uygurca metnlerin, çoğunlukla çeviri metinlerinden ibaret olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda, M.Ö. 3000 yıllarında Eski Mısır'da rastlanan yoğun çeviri etkinlikleri de bunu ispat etmektedir. Verilen bilgiler ışığında daha o dönemlerde Mısır'da çevirmenliğin bir meslek olarak hüküm sürdüğü söylenebilir. O dönemin çevirmenleri “Dragoman” olarak adlandırılmaktadır ve Dragomanlar ticari kervanları yönetip, iş görüşmelerini sürdüren uzmanlar olarak göreve gelmektedir” (Eruz, 2003, s.23).

1.1.2. Eski Mısır'da Çeviri (İskenderiye Ekolü)

Eski Mısır çevirmenleri hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak Kleopatra zamanında ticarete ve kervansaraylarda çevirmenlerin çalıştıkları bilinmektedir. Daha sonra tutsaklardan bazıılarını kendilerine çevirmen olarak kullandıkları belirtilmektedir.

Yusuf Peygamberin sarayda tanınmamak için tercüman kullandığı kaynaklardan öğrenilmektedir. Eski Mısırdaki çeviri pek fazla yapılmamıştır. Büyük İskender zamanında eski Mısır dilinden yapılmış çok az sayıda çeviri kalıntıları günümüze intikal etmiştir. Tarihçi Herodot'un bildirdiğine göre Yunanca ve Mısırca çevirilere rastlanmaktadır. Bunlar M.Ö. 6. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. Daha sonra Yunancadan Mısır diline çeviriler yapılmıştır.

Elimizdeki kaynaklara göre Mısırın bilgeli kitabı olarak bilinen Amenemope'nin Bilgeliği (Weisheitsbuch des Amenemope) adlı eser M.Ö. 1200 yıllarında Yunancaya

evrilmiştir. Yine ‘‘Süleyman Peygamberin Sözleri’’ nin de Yunancaya çevrilmiş olması az da olsa çevrinin yapıldığını göstermektedir.

Bunun yanında M.. 196 yıllarından kalma ‘‘Stein von Rosette’’ yani Rosette Taşı’dır. Bu taş çok dilliliği gösteren bir sembol niteliğindedir. Yunanca ve Mısırca yazılan, dini bazı kuralların anlatıldığı bu taş, kutsal bir metin özelliği taşımaktadır.

Resim 1: Rosette Taşı

M.. 196 yılında üç dilde yazılmış bir yazıt olan Rosette Taşı hiyeroglif yazısının keşfine önderlik etmiştir. Bu yazıt, çok dilliliği ve kültürlülüğü yansıtmaktadır.

Çeviri tarihinde önemli okullardan olan İskenderiye Okulu Yunan kültürünü İslam dünyasına tanıtan bir ekol durumundadır. İskenderiye Okulu bünyesinde bulunan İskenderiye Kütüphanesi ile birlikte, birçok ilim ve ğretim kurumu da bu devirde faaliyet göstermektedir. Bu okullar, Felsefe, Dilbilgisi, Retorik, Tıp ve Matematik eğitimi vermektedir. Bunun için komşu ülkelerden öğrenim görmeye gelen birçok öğrencinin olduğu kaynaklarda belirtilmektedir.

İslam bilgini Farabi’e göre İskenderiye Akademisinin bir eşi de Roma’da Augustus tarafından kurulmuştur. Roma’da Hristiyanlığın gelişine kadar eğitim sürdürüldüğünü bildiren Farabi, daha sonra buradan kaçan ğretmenlerin İskenderiye’de eğitim faaliyetlerini devam ettirdikleri bildirmektedir. Öğretilen felsefe eğitimini papazlar

denetlenmektedir ve dine zararı olacak bilgilerin verilmemesi adına baskı yapılmaktadır. Böylece Aristo'nun mantığında öğretim de engellenmiştir.

Hunein b. İshak Yunanca'dan Arapça'ya çeviriler yaparak Arap kültürüne, dolayısıyla İslam kültürüne de hizmet etmiştir. O zamanlar İskenderiye “Bilimin Evi” ve “Tıp Eğitiminin Okulu” dur. Ünlü tıp bilimcisi olan Calinos'un kitapları ders kitabı olarak okutulmaktadır. IX. yüzyıl kültürel açıdan çevirinin en parlak dönemidir. Bu devrin çevirmenleri özellikle Yunanca, Süryanice, Farsça ve Arapça dillerine vâkıftır. IV. yüzyıldan VII. yüzyıla kadar birçok tıp çalışması Yunancadan Süryaniceye çevrilmiştir.

İskenderiye'de yapılan önemli etkinliklerden biri de Papaz Eleazar'ın görevlendirdiği 72 çevirmenin, Septuaginta eserini Yunancaya çevirmiş olmasıdır. Bu çeviri, M.Ö. 3. yüzyılda Tevrat'ın yani Eski Ahid'in Yunancaya çevrilmiş şeklidir.

1.2. Batıda Çeviri Etkinlikleri (Toledo Ekolü)

Toledo, Hristiyan ve İslam dünyasının kesiştiği bir yer olup Sosyal bilimlerin etkin biçimde okutulduğu bir kenttir. Toledo okulu aynı zamanda, çeviri faaliyetlerinin de fazla olduğu bir merkez olarak bilinmektedir. Toledolu Rahip Raimund von Toledo birçok çevirmeni Toledo'ya davet etmiş ve çalışmalarını teşvik etmiştir. Bu çalışmalarda birçok eser Arapçaya çevrilmiştir. Çeviri yolu ile kültür ve bilim batıdan doğuya Doğudan batıya aktarılmıştır. Böylece Akdeniz havzası bir bilim bölgesi ve yolu haline gelmiştir.

Beytül Hikme Okulu ile Toledo adeta eşgüdümlü olarak çalışmıştır denebilir.

1.2.1. Toledo'da Doğudan Yapılan Çeviriler ve Çevirmenleri

- “Gerhard von Cremona: İslam bilimcilerin etkisini ve bu alandaki gelişmeleri eserlerinde ve çevirilerinde etkin biçimde işleyen kişi olarak bilinir. Yunancadan Latinceye çeviriler yapmış ve Arap bilimcilerin oldukça fazla Yunanca eseri Arapçaya çevirdiğini ortaya koymuştur.
- Johann von Spanien Latinceye, İbranice ve Arapçadan oldukça fazla eser aktarmıştır.
- Dominicus Gundisalvus: Felsefe, Astronomi, Astroloji, Matematik ve Tıp eserlerini Arapçadan Latinceye aktarmıştır” (Öztürk,2000, s.13-15).

Toledo'nun çeviri tarihindeki önemi ve Avrupa kültürüne olan katkılarından dolayı bu okul geleneğinin sürdürülmesi adına 1994 yılında Toledo'da bir çeviri okulu açılması öngörülmüştür. Dolayısıyla Toledo Çeviri Okulu Castilla-La Mancha ve Avrupa Birliği Kültür Vakfı'nın katkılarıyla yeniden kurulmuştur. Toledo Okulu bugün Akdeniz ülkelerinde çeviri etkinliklerinin kültürel anlamda tartışıldığı ve çeviriye değer kazandıran önemli bir kurumdur. Çalışmalar Arapça yapıtlardan değişik Avrupa dillerine çevrilerek yürütülmüştür. Çeviri etkinliği Eski Toledo okulunda da görüldüğü gibi sadece bireysel bir etkinlik olarak düşünülmez. Yani çeviri, toplumsal bir etkinliktir, kültürden nemalanmaktadır. Yayıncılık ise bu sürecin önemli bir parçasıdır. Yapıtların yayınlanması ile de çeviri günden güne değer kazanmaktadır.

Toledonun çeviri alanına sunduğu gelişmeler ile birlikte İncilin aslı olarak kabul gören Vulgata adlı eser, Martin Luther tarafından Almancaya çevirilmiştir. Bu eserin çevirisi 18.yüzyıldaki çeviri faaliyetlerinin başında gelmektedir. Aynı zamanda bu eser, Papalık tarafından kabul edilen İncilin alternatif bir temsili olmuştur. Böylece Hristiyanlıkta Protestanlık olarak adlandırılan bir mezhep daha doğmuştur. Erek odaklı bir çeviri Martin Luther'in eseri, Alman halkını etkilemiş ve kısa zamanda kabul edilmiştir. Bu sayede Papalığın bağnazca olan tutum ve davranışlarından kurtuluşun mümkün olacağı düşünülmüştür.

Aslında “sözcüğü sözcüğüne” (Wort für Wort Übersetzung) ve “anlama göre” (Wörtliche Übersetzung) çevirinin temelleri Eski Mezopotamya'da atılmıştır. Ancak çevirideki bu çeşitlilik Cicero, Horace ve Hieronymus gibi Antik Çağ çevirmenleri tarafından başlatılmıştır.

1.3. Osmanlılarda Çeviri Etkinlikleri

Osmanlı döneminde çevirmenler ticaret, diplomasi ve hukuk alanlarında önemli görevler üstlenmişlerdi.

Osmanlı devletinin dört kıtaya yayılmış olması dolayısıyla çeviri etkinliği ve çevirmenlik mesleği Osmanlıda değerli olarak görülmekteydi. Diğer meslek gruplarına oranla çevirmenlik mesleği farklı özellikleri barındırmaktaydı ve çevirmenler saygın bir konumdaydı. Toplum tarafından saygınlıkla karşılanan çevirmenler, aldıkları ücretlerle ve giyimleri ile farkındalık oluştuyorlardı. Osmanlı devletinde Batı ile

Doğu arasında yapılan antlaşmaları, konuşmaları ve resmi belgeleri çevirerek kıtalar arasında elçilik görevini üstlenmişlerdir (Eruz, 2003, s.33).

Osmanlılara gelinceye kadar çeviri çalışmaları farklı evrelerden geçerek Cumhuriyet dönemine kadar ulaşmıştır:

- Çeviri etkinliği Selçuklulardan başlamıştır. Yunanca ve Arapça eğitim gören bilim adamları Türkçe'ye aktarmalar yapmıştır.
- Osmanlı döneminde çeviri etkinlikleri, daha çok dinsel ve İslam medeniyeti ile ilgili metinler üzerinde yoğunluk kazanmıştır.
- Bilim dili Arapça olduğundan Latince ve Yunanca yapıtlar Arapça'ya çevrilmiştir.
- Yanyalı Eset Efendi, Arapça'nın yanı sıra iyi derecede Yunanca bildiğinden İslam ve Yunan Filozofların yapıtlarını Osmanlı Türkçe'sine aktarmıştır.
- Osmanlı döneminde çeviri az ve belirli alanlarda yapılmasına rağmen, çevirmenlerin özel giysileri ve askeri birimlerde, eyaletlerde, dış temsilciliklerde görevlerini sürdürme gibi ayrıcalıkları vardı.
- Osmanlı Devleti'nde sistemli bir çeviri hareketi ilk defa Lale Devrinde 1718-1780 yılları arasında başlamıştır.
- Osmanlı devletindeki çevirmenler genelde dört alanda faaliyet göstermekteydi.

Bu dört alan şunlardır:

1. Divanı Hümayun Tercümanları
 2. Eyalet Tercümanları
 3. Askeri ve Eğitim alanında kullanılan tercümanlar
 4. Yabancı elçilik ve konsolosluk tercümanları
- Osmanlı İmparatorluğunda sayısız dil ve lehçe konuşulduğundan imparatorluğun her döneminde çevirmene gereksinim duyuluyordu.
 - Osmanlıda tercüman sözcüğü önemli bir yer edinmiştir. Devlet işlerinin hemen her aşamasında dillerarası ve diliçi tercümanlara gereksinim duyulmuştur. Bu bağlamda önce Müslüman olmayan tebaadan tercümanlar yetişmektedir, daha

sonraları 19. yüzyılda bunların yerini okumuş ailelerden gelen Müslüman tebaadan yetişen tercümanlar alacaktır.

- Tercümanlara Osmanlıda imtiyazlar tanınmaktadır.
- En az 4 dil bilen tercümanlar zaman zaman bir bilim adamı, bazen devlet adamı dahası 19 ve 20. yüzyıllardaki aydın kişilerdir.
- Osmanlı İmparatorluğu ile ticari ilişkilerin yoğunlaşmasıyla 16. yüzyılda önce Venedik Devleti, 17. yüzyılda ise Fransız Devleti İstanbulda kendi çevirmenlerini yetiştirmeye başlamıştır. Diloğlanı diye adlandırılan ve öncelikle Fransızların organizesiyle eğitilen bu çevirmenler Doğu Kültürünü Batıya tanıtmakla kalmamış, Doğu kültürüne yönelik sayısız eserler vermişlerdir.
- Diloğlanları eğitmen, elçiliklerde kâtip, çevirmen, bilim adamı olarak önemli görevlerde bulunmaktadır (Öztürk,2000, s.57-62).

1.3.1. Tanzimat Dönemi Çeviri Etkinlikleri

Çeviri, 19. yüzyıl Tanzimat Dönemi ile büyük ivme kazanmıştır. İlk üniversite Darülfünun açılmıştır. İlk yıllarında çeviri kanalıyla yabancı eğitimci ders vermişlerdir. Darülfünun'daki kitap ihtiyacını karşılamak amacıyla çeviri yapacak olan Encümen-i Daniş açılmıştır. Bu dönemdeki kanunların genellikle çeviri ya da üzerinde değişikliğe gidilmiş çeviri kanunlar olması dikkat çekicidir. Askeri ıslahatlarda da çeviri ihtiyacı doğmuştur. Batı yazını eserler çevrilmiştir. Bu çeviriler asıllarından değil de Fransızca çevirilerinden yapılmıştır. Ahmet Vefik Paşa'nın ilk tiyatroyu kurarak halka tiyatroyu sevdirmesiyle tiyatro çevirisi de yoğunlaşmıştır. Kendisi batılı tiyatroları dilimize ve kültürümüze kazandırmıştır.

BÖLÜM 2: ORYANTALİZM VE ÇEVİRİ

Batı, kendinden olmayanı yani karşı gördüğü kültüre karşı bir strateji oluşturmuş ve Doğubilim diye Avrupa eksenli bir bilim oluşturdu.

Kültür kavramı ve beraberinde getirdiği anlamlar daha çok "Aydınlanma Çağı"nda oluşmuştur. Herder, bir ulusun, bir topluluğun ya da bir halkın yaşam stilini o topluluğun kültürü olarak tanımlamaktadır. Kültür kavramı bu şekilde tarihsel bir boyut kazanmıştır. Kültür, aynı zamanda uygarlık kavramıyla da yakından ilintilidir. Batı'da Rönesans döneminde yeniden yapılanmayı hızlandırmıştır.

Bu amaçla 1520 yılında Paris Üniversitesinde kurulan bir merkezde doğu dilleri öğretilmeye başlanmış ve doğudan aktarılan bilimsel eserler incelenmeye alınmıştı. Paris Üniversitesini, Oxford, Bolonya ve Roma'daki dil ve çeviri merkezleri izlemiştir. Buralarda Arapça'dan, Süryanice'den ve İbranice'den çeviriler yapılmaktaydı. Doğudaki bilim merkezleri olan Bağdat, Harran, Antakya, Şam, İskenderiye'den bilimsel yapıtlar getirtiliyordu. Getirilen bu eserler, Roma, Toledo, Granada gibi batılı çeviri merkezlerinde incelenip ve eğitim amaçlı kullanılmaktaydı. Böylece Emeviler'in İspanya'ya geçmesiyle Batının Doğu ile ilk bilimsel teması gerçekleşmiştir. Böylece Batı, Doğu hakkındaki kimi ön yargılarından arınmaya çalışmıştır.

“Oryantalizm” coğrafi anlamda Doğu'yu ifade etmek için kullanılmaktadır. Doğuda, Doğubilimi anlamlarına gelen oryantalizim kavramına, 18. ve 19. yüzyıllarda sanayi kapitalizmin oluşturduğu zihniyet tarafından olumsuz anlamlar yüklenmeye çalışılmıştır.

Doğubilimi, Müslüman olan doğu medeniyetinin dinini, edebiyatını, dil ve kültürünü yani bütün unsurlarını incelemiştir. Bu kavram, İslam dünyası ile ilgili batılıların sistematik bir bilgiye ulaşmalarını sağlayan, İslam ve Batı medeniyeti arasında olan çatışmada, Batı uygarlığı yararına, verilere ulaşmaya çalışan bir akım olarak tanımlanmaktadır.

Doğubilimi daha çok bu bakış açısıyla değerlendiren ve Batı uygarlığının baskın olma girişimlerinden bahseden Edward Said ise şarkiyatçılığa yönelik düşüncelerini şöyle dile getirir;

“Şarkiyatçılık, tümüyle Şark'ın dışında, uzağında kalır: Şarkiyatçılığın bir anlam taşıması Şark'tan değil tümüyle Batı'dan kaynaklanır; Şarkiyatçılık taşıdığı anlamı, doğrudan doğruya Batı'nın Şark'ı görülür, orada bulunur kılan- türlü temsil tekniklerine borçludur” (Said, 2003, s.31).

Said'in ifadelerinden hareketle Doğu'ya ‘Şarkiyatçılık’ adı altındaki olumsuz anlamı Batılı devletlerin yüklediği anlaşılmaktadır. Batı'nın kendi varlığını ispatlamak ve kendini tatmin etme adına olmasını arzu ettiği “Doğu” ve Doğu anlayışından dolayı, Doğu kavramına olumsuz manaların yüklenmeye çalışıldığını varsaymak mümkündür. Ayrıca Said'in düşüncesine göre Doğu'yu ele geçirmek, onu yeniden kurup yöneticisi olmak adına, Batı'nın bir yol bulduğu anlaşılmaktadır.

Ortadoğu hakkında uzmanlaşmış olan Bernard Lewis ise oryantalizm kavramına daha olumlu anlamlar yüklemeye çalışmıştır. Ayrıca Oryantalizmin ortaya çıkış sebebi olarak Avrupalı Hristiyanların İslam korkusundan kaynaklandığını dillendirmektedir.

Resim 2: Oryantalizmde Doğu Kadın Algısı

Burada olduğu gibi daha bir çok resim gravür ve tasvirlerde gözlendiği gibi Batı'daki Oryantalizm algısında erkeğin kadına ve zevk-i sefaya düşkünlüğü ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1. Oryantalizmde Feminist Yansımalar

Ortadoğu üzerine yapılan çalışmalar, bu alandaki feminist araştırmaların ve tartışmaların doğmasına neden olmuştur. Batı'nın Doğu'daki kadını kendi kurguladıkları ve algıladığı şekilde gündeme getirmelerini bir çok resim şekillerde görmek mümkündür.

“Ortadoğu coğrafyası, genelde kültürel ve dinsel referanslarla tanımlanmaktadır. Özellikle “kadınlar” ve “kadın” hareketleri söz konusu olduğunda bu eğilim daha da belirginleşir. Ortadoğu yalnızca coğrafyaya açısından irdelenmemiştir. Said'in dediği gibi “Şark Şarkiyatçılık yüzünden bağımsız bir düşünme ya da eylem nesnesi olamadı.” Doğu'nun sömürgeci bakışla inşa edilmesi bu coğrafyayı coğrafyadan fazla bir şey, bir arzu nesnesi olarak tasarladı. Örneğin; Ingres ya da Delacroix'in eserlerinde seresperpe uzanmış bize bakan çıplak kadınlar, bu arzunun cisimleşmiş hali gibidir” (Bora, 2008, s.56).

İslamiyetin ve müslümanlığın kadını ve kadının özgürlüğünü kısıtladığı üzerinde durulmakta, kadının kapanmasına, siyah peçeler ardına gizlenmesine neden olduğu savı güdülmektedir. Oysaki, İslamiyet öncesi Arap karanlığında cahiliye döneminde kadının durumu ve konumu neredeyse bir felakettir. Cahiliye döneminde kız çocukları diri diri toprağa gömülmekte, erkek kadını kolayca boşayabilmekte ve istediği kadar evlenebilmektedir. İslamiyet'in kabulü ile cahiliye döneminin izleri silinmiş, ailenin sınırları belirlenmiş, kadının eğitimi, öğretimi ve ekonomik durumu iyileştirilmiştir. Batılı devletlerin ileri sürdüğü gibi İslamiyet dini ile kadının sosyal ya da siyasal konumunun kötüleştirildiğini iddia etmek mümkün gözükmemektedir. Birçok yanlış inanın dinden değil geleneklerden kaynaklandığı ayrı bir tartışma konusu oluşturmaktadır.

Lewis, bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar:

“İslam toplumunda kadının yerini, sosyal hayattaki konumuna bakarak, tarih belgelerine, edebi eserlere, dini ve hukuki kayıtlara göre bunu belirlemek mümkündür. Arşiv belgelerinde miras paylaşımına bakıldığında, İslam hukukuna göre kız çocukla erkek çocuğun malları eşit bölüştüğü görülür. Bu açıdan bakıldığında, kadınların

mülkiyet hakkı açısından modern zamanlara kadar İslam toplumunda Batı'ya göre daha iyi durumda olduğu sonucuna varılabilir” (Lewis, 1995, s.45).

İslam toplumundaki kadının sosyal hayattaki yerinin azımsanacak seviyede olmadığını göstermeyi amaçlayan Lewis, yukarıdaki cümleleri ile İslam toplumundaki kadının konumunun bazı konularda Batı'ya göre çok daha refah seviyede olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

Ortadoğu toplumlarında yaşanan olumsuzlukların ardında İslam dininin olduğunu varsayan Batılılar için Lewis'in yazdıkları iyi bir cevap oluşturmaktadır. Çünkü İslam dini insanı ve onların düşüncelerinin aksine kadını önemli bir konuma koymakta, birçok ülkede yaygın olan kölelik anlayışında da İslamiyetlin tutumu hakkında bilgi vermektedir.

2.2. Oryantalizm ve Feminizm Üzerine Yapılan Çalışmalar

Oryantalizm kavramının ortaya çıkmasıyla bu kavramdan etkilenecek yapılan ilk çalışmalar cinsiyet üzerine daha fazla odaklanmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak:

“Rana Kabbani'nin bir edebiyat incelemesi olan Europe's Myths of Orient Avrupa'nın Doğu Militeri adlı eser önemli bilgiler vermektedir. Orta Doğu'daki kadın hakkında Lois Beck ve Nikki Keddie gibi ilk önemli eleştirmenler ortaya çıkmış konuyu etraflıca eleştirmişlerdir” (Abu-Lughod, 2007, s.450).

Amerika'da eğitim almış bir Türk araştırmacı olan Meyda Yeğenoğlu yayımlanan “Colonial Fantasies” “Toward a Feminist Reading of Orientalism” kitabı ile Oryantalizmin bilinçdışı tarafının cinsel imalarının doğası ve kapsamına işaret eden, gizli Oryantalizmin analizimizin tam merkezinde olması gerektiğini söyler. Bora'nın yorumu ise şöyle:

“Yeğenoğlu, Said'in oryantalist yaklaşıma yönelik cinsellik ve kadın imgelerini irdelemeyişini eleştirir. Ona göre cinsellik sorunu belli bir alanla sınırlı ve dar bir kapsam içinde değerlendirilemez” (Bora, 2008, s. 56).

Orta Doğu cinsiyet çalışmaları kapsamındaki bir yığın araştırma, Oryantalizmi dikkatli ve istekli güçlü bir araştırma için dayanak olarak görmüştür. Bölgenin ve kültürlerinin olumsuz tasvirleri açısından Ortadoğulu kadın stere-otiplerinin önemli olduğunun fark

edilmesiyle, pek çok araştırmacı etnografik ya da sosyal tarihsel araştırma yoluyla Ortadoğu'daki cinsiyet ve kadının karmaşık gerçekliğini ortaya çıkarmaya veya edebiyat yoluyla Orta Doğulu kadınların kendilerini nasıl temsil ettiklerini bulmaya uğraşmışlardır. Abu-Lughod bu sorunu şöyle açıklar:

“1965 yılında Guests of the Sheik adlı kitapta Elizabeth Warnock Fernea, peçenin ardındaki kadınların sempatik biçimde betimlenmesine öncülük etmiştir. Ayrıca Orta Doğulu kadınların yazılarını çevirmeye ve yayımlamaya çalışması çok sayıda Orta Doğulu kadının sesinin duyulmasını sağlamıştır. Judit Tucker ise In the House of the Law: Gender and Islamic Law in Syria and Palestine adlı kitabında, İslam hukuku ve ataerkilliğin temel ve değişmez bağlantısına karşı çıkar” (Abu-Lughod, 2007, s. 452).

Orta Doğu çalışmalarının içinde ve dışındaki en ilginç feminist kuramsallaştırmaların önemli bir kısmı, Oryantalizmin iç görüşüyle bağlantılı olarak alınan duruşun yani kişinin dünyayı analiz ettiği sosyal mevki hakkında olmuştur.

Orta Doğu'nun çeşitli ülkelerindeki feministlerin karşılaştıkları sorunlar farklılık göstermektedir. Örneğin Türkiye'deki feministler kadına karşı şiddet sorununu, İstanbul'da Mor Çatı Kadın Sığınma Evini açarak ve Kadınlar Kütüphanesi ve Bilgilendirme Merkezini kurarak daha az tartışmalı projeler üstlenmişlerdir. İslam Cumhuriyeti idaresindeki İran'da ise feminizm daha gizli tehlikelerle karşı karşıyadır.

2.3. Oryantalizm Bağlamında Avrupa'da Doğulu Kadın İmgesi

Zihninde kendi Doğusunu oluşturduğunu söylediğimiz Batılı, Doğu'daki kadın imajını da kendi zihninde şekillendirmiştir. Doğudaki kadına, kadının hayatına tanık olmadan ya da tanık olsa dahi kendi ön yargılarından kurtulamayıp kendi hayal dünyası ile Doğudaki kadını yazıları ile resimleri ile ötekileştirme, mevcut dünyaya yabancılaştırma girişimlerinde bulunmuştur ve günümüzde hala bu girişimleri sürdürmektedir. Özellikle sömürgeleşme sürecinde oryantalizmin yanlı tutumu devam etmiş ve Doğuyu kendi perspektifinden görüp ve kendine göre yorumlayan Batı bugün bile aynı çabalarını çeşitli alanlarda sürdürmektedir.

Batının Oryantalizm bakışının doğulu kadına yönelik duruşunu Kanlı da şöyle açıklamaktadır.

“Gerek Türkiye'ye, gerekse genel olarak İslama karşı Batı'nın tutumunun yüzyıllar boyunca “Şark cinselliği” üzerine odaklandığını söylemektedir. Yazara göre bu izlek, “harem, hamam, köle pazarı, cariyeler, harem ağaları, çokeşlilik ve eşcinsellik gibi kurgusallaştırılmış aygıtlardan oluşan bütün argümanları kullanarak, XVIII. yüzyıldan başlayarak Avrupa'nın görsel ve sözlü sanatsal üretiminde önemli bir yer kazanmıştır” (Kanlı, 2009, s.1).

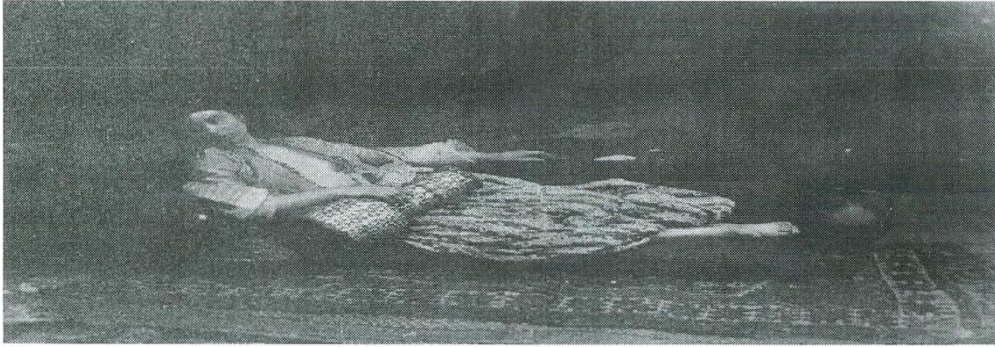
Doğudaki bütün kadınların haremde algılanması, erkeğin çok eşliliğindeki en önemli neden olarak cinselliğin gösterilmesi Batı'nın Doğu'ya bakışının kısa bir özeti olarak gösterilebilir. Fakat buradaki tek amacın Doğu'daki kadına acımak ya da bu kadını küçümsemek olmadığı; aksine kadını temsil kullanarak Doğu'yu bir bütün içerisinde ele alıp Doğu insanının kendilerinden ne kadar farklı olduğunu göstermek adına “onlar “ ya da “öteki” kavramlarını iyice ön plana çıkarmak olduğu anlaşılabılır.

Batı, Doğudaki kadını daha çok amaçlarına ulaşmada bir araç olarak kullanmakta ve bu doğrultuda Doğulu kadını aşağılayacak bütün yolları denemektedir. Bu durum da Batı'nın Doğu'yu hem bilgi hem de arzu nesnesi haline getirmek istediğinin ayrı bir kanıtını oluşturmaktadır.

Doğulu kadın imgesi XIX. yüzyıl metinlerinde aniden ortaya çıkmamıştır. Bu imgeye on yedinci yüzyıl edebi ve antropolojik metinlerinde rastlamak mümkündür. Ancak 1839'ta fotoğrafın bulunuşuyla birlikte bu imgeler fotografik olarak yeniden üreilmeye ve tam da bu döneme denk gelecek şekilde Doğunun cinselliği meselesi Batılı sanatçılar tarafından merkezi bir motif olarak işlenmeye başlanmıştır. Fotoğraf üzerine ilk çalışmaların yapıldığı yıllar aynı zamanda Batı'nın Doğu'yu inceleme nesnesi haline getirdiği yıllardır. Fotoğrafın keşfinin resmi olarak ilan edildiği 19 Ağustos 1839 tarihinin hemen ardından Oryantalist fotoğraftan bahsedilebilir; bu tarihten 80 gün sonra Oryantalist ressam Horace Vernet, İskenderiye'deki Muhammed Ali'nin Hareminin girişini daguerreotype olarak görüntülemiştir. Dolayısıyla Batının, Doğu'yu inceleme nesnesi haline getirirken “ötekiliği” kurmanın söylemsel bir aracı olarak fotoğrafı kullandığı söylenebilir. Fotoğraf, Doğu'nun kültürel ve sosyal pratiklerinin betimlenmesinin aracı olarak kullanılırken Batının Doğuya ilişkin görsel belleğinin oluşmasında ve Doğu ile ilgili kalıp yargıların kalıcılığında etkili olmuştur

Batılı seyyahlar Doğulu kadını keşfetmeye çalışırken önlerindeki en büyük engel peçe olmuştur. Peçe, fotoğrafçı ile görüntülemek istediği kadın arasında bir duvar gibidir. Doğuda kadının peçeye bürünmesi ile oryantalist yaklaşım, sırlı ve saklı görünen bu sureti fethetme arzusuna kapılmıştır. Batılı insanın, Doğudaki peçeye dair saplantısını açıklamak için belirttiği nedenlerin başında “geri kalmış Doğu toplumunu ve kadını medeniyete kavuşturmak”, “modernize etmek” ve böylece “özgürlüğüne kavuşturmak” vardır (Kanlı; 2009, s. 2-3).

Yukarıdaki cümlelerden de anladığımız gibi Doğudaki kadını tam manasıyla keşfedemeyen Batılı, bu yüzden resimlerinde Doğulu kadını çıplak bir nesne halinde sunmayı istemiştir ve aşağıdaki resimlerde de göreceğimiz gibi yüzünü bile tam görmediği Doğulu kadını, Batılı ressamlar sözde kendi modernlik anlayışları doğrultusunda çıplak bir obje olarak resmetmekten kaçınmamışlardır. Bu resimleri, daha çok Batılı ressamların merak ettikleri Doğulu kadını kendi anlayışları doğrultusunda resmetmeleri olarak algılamak mümkün gözükmektedir.

Resim 3: Oryantalizmde Doğu Kadın Algısı (Roger Fenton Uzunmuş Odalık)

Oryantalizm kavramının ortaya çıkışı ile Orta Doğu'ya Şarkiyatçılık bakış açısıyla yönelenlerin düşünceleri zaten bir olumsuzluk içerdiği için Doğu'daki kadın figürü de onlar için çok farklı şeyler ifade etmemektedir. O dönem ki resim anlayışında da yukarıdaki örnekte görüldüğü görüldüğü gibi kadın çıplak bir obje olarak algılanmış ve resmedilmiştir. Hatta bu resimlerin ressamlarının birçoğu Doğu'ya seyahat etmemiş, kendi hayal dünyalarında kurguladıkları Doğu'daki kadın imajını resmetmişlerdir. Oysaki bütün bu resimler Batının Batılı olmayana nasıl yaklaştığının ve tamamen subjektif olduğunun ayrı bir göstergesidir.

Bütün bu olumsuz Doğu algısının dışında Doğu'da neler olduğunu merak edenlerin de olmasıyla, yazılan kitaplar doğrultusunda Doğu ve Doğu'daki kadının ilgi odağı olduğunu söylemek mümkündür. Denilebilir ki Oryantalizm kavramı ile Doğu'daki kadın, bu kadının konumu, aile içi yaşamı, sosyal hayatı merak ve araştırma konusu olmuştur. Bu doğrultuda “Oryantalizm ve Feminizm Üzerine Yapılan Çalışmalar” başlığı altında anlatmaya çalıştığım gibi başta kadın yazarlar olmak üzere birçok yazar bu konu üzerinde yazmaya ve dikkatleri Doğu'nun unutulmuş tarafı olan kadına çekmeyi başarmışlardır. Doğu'daki kadınların da bu çalışmalardan cesaret alarak oradaki hayatı anlatacak, kendi haklarını savunacak örnek eserler vermeye başladıklarını söylemek de mümkündür.

Aslında evrensel ve eşitlikçi bir olan kavram olan Feminizme göre, Doğulu kadını oryantalist bakış açısı ile irdelemek, kadının içinde bulunduğu duruma ideolojik olarak çıkar amaçlı yaklaşarak, özellikle olumsuz yönlerini ön plana çıkarmak etik bir davranış değildir. Dolayısıyla, Batı'nın bu noktada tarafsız bir yaklaşım sergilemediğini de gözler önüne sermektedir. Bütün ülkelerde kadının konumuna objektif bir şekilde bakılması ve kadının özgürlüklerinin şeffaf bir şekilde değerlendirilmesi ile cinsiyet eşitliğine daha çok katkıda bulunulabilir.

Filistinli akademisyen Edward W. Said'in ses getiren çalışmalarıyla ünlenen bir disiplin olan Oryantalizm, Batı'nın Doğu üzerindeki baskıcı ve özgürlüğe aykırı tutumudur diyebiliriz.

Edward W. Said Oryantalizmi daha genel çerçevede şöyle açıklamaktadır:

İşte bu sömürgeci bakış açısı ile Doğu'ya eğilim gösteren Batı, kendini haklı göstermek adına, durumu meşru dayanaklarla desteklemek istemiştir. Bunun için de bilimi ve sanatı kullanmıştır. Resimlerde Doğudaki kadını cinsel bir obje olarak kullanmıştır. Doğuyu ideolojik olarak baskılamak için ise bu resimlerde basit, boyun eğen, köle gibi görülen kadın Batılı kültürler tarafından ötekileştirilmiştir.

Doğu demek islam coğrafyası demektir. İslam coğrafyasında harem ise kapalı kapılar ardında, kalın duvarlarla etrafı örülmüş, üstelik peçeyle ile örtünmüş kadının yaşam yeridir. Bundan dolayı Batı sanatsal resimlerde harem temasını kullanarak islam coğrafyasını hedef almıştır. Kendini idare etmekte aciz olarak gördüğü ve aşağı

durumda nitelendirdiği bu toplumu ve coğrafyayı bu şekilde örtük ifadelerle ele geçirmeyi amaç edinmiştir. Kadın ise bu bağlamda değersizleştirilmiş, bu amaç için kullanılarak öteki kişi olarak grlmştir.

BÖLÜM 3: ÇEVİRİNİN SORUNSALLIĞINDA KADIN

Çeviri insanlık tarihi ile var olan kültürel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlık tarihinde iletişim aracı olarak daha çok yazının bulunması ile güne çıkan ve geçmiş kültür ve uygarlıklar hakkında biz bilgi taşıyan çeviriler günümüze ışık tutmaktadır.

Öte yandan teknoloji ve bilim geliştikçe çevirinin kullanım alanları ve yöntemleri giderek gelişmekte ve daha etkili hale gelmektedir. Artık günümüzde yaşamın her alanında çevirinin kullanıldığını ve bu yolla birçok bilgiye ve habere ulaştığımızı görmekteyiz. Teknoloji ve bilim geliştikçe meslek alanları çoğalmakta ve farklı uzmanlık alanları oluşmaktadır. Bu alanlarda iletişimi sağlamak için çevirinin etkin rol aldığını görmekteyiz.

Bu bağlamda çeviri yöntemleri de değişmekte, günün şartlarına göre şekillenmekte olduğunu görmekteyiz. Özellikle mekanik çeviri de değimiz “bilgisayar destekli çeviri” (computer gestützte Übersetzung) son yıllarda büyük açılımlar kazanmış ve çevirmenlere geniş fırsatlar sunmaktadır. Tüm çeviri büro ve işletmeleri bu bağlamda birçok kolaylıklar sağlamışlar ürünlerini kısa zamanda üretmekte müşteri memnuniyetini maksimum derecede elde etmektedirler. Bilimin ve teknolojinin her alanında ve tüm meslek dallarında çevirinin olmazsa olmaz şartı olmuş mekanik çeviri de işleri daha da kolaylaştırmaktadır. Fakat mekanikleşen dünya, mekanik hale gelen çeviri olgusu, kalıplaşan ataerkil düzenin gölgesinden sıyrılamamakla birlikte toplumun damarlarına daha kolay sirayet etmektedir. Kadınların düşüncelerine, düşündüklerini aktarırken zorlanmalarına ve bastırılmalarına sebebiyet vermektedir.

Çeviri olgusu, toplumun ideolojik olarak şekillenmesinde oldukça önemli ve işlevseldir. Fakat sözlerimizle inşa ettiğimiz evren, çeviriden ve çevirmenin tutumundan, bakış açısından ve kültürel dünyasından etkilenmektedir. Bunun ile birlikte kültürler arası aktarımı sağlayan kadın çevirmenlerin erkek çevirmenlere göre geri planda kaldığına şahit olmaktayız. Çünkü toplumda, medyada, yazın alanında kadın özgür değildir, önyargıların merceğindedir, peşin hükümlere mahkumdur. Bu sorunları ve buna benzer birçok zorlukları aşmak için sürekli yeni görüşler ortaya atılmaktadır. Çözümleri bulmak için ise önce üstü kapatılan, kulak arkası edilen söylemlerin, görmezden gelinen kadın kimliğinin derinlerine inmek gerekmektedir.

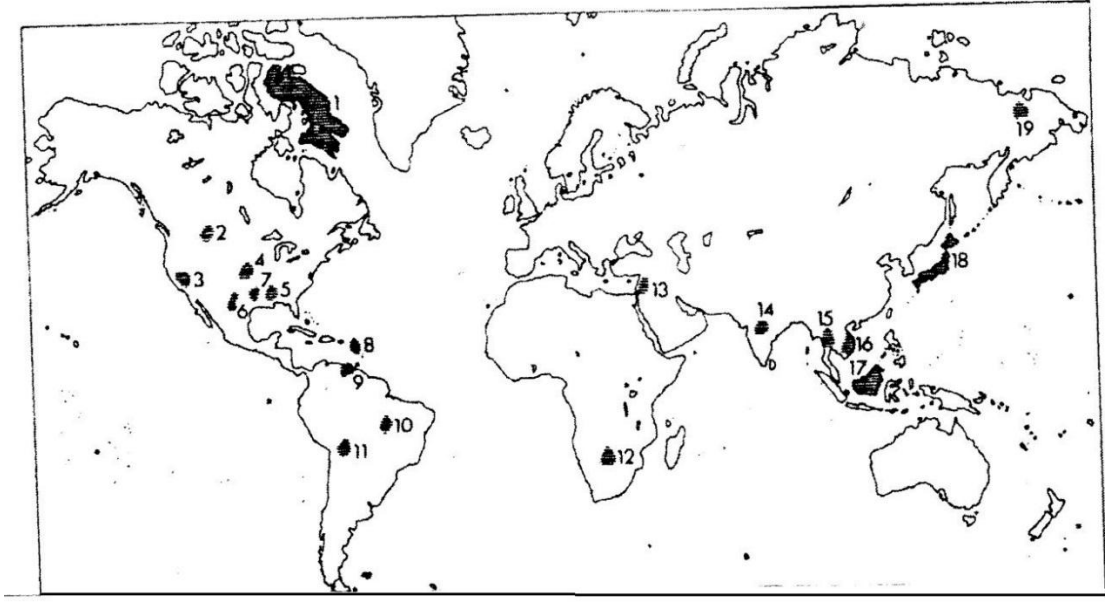
Çevirinin sorunsallığında görülen diğer bir konu da “çeviride cinsiyet”tir. Bir çözüme ulaşmayan bu konu erkek hegemonyası tarafından istismar edildiğine inanılmaktadır. Çalışmamızda bu konuyu irdelemeye çalışacağız.

Çevirinin sorunsallığını ele aldığımız zaman birçok sorunlarla karşı karşıya kaldığımızı söylemek olasıdır. Çeviri(bilim) yeni bir bilim dalı olduğu için 1950 li yıllardan sonra temellendirilmeye başlanmış kuramlar geliştirilmiş kuramcılar yetişmiştir. Bu bağlamda, çeviri eleştirici, çeviri yorumu, çeviri algılanması ve alımlanması, çeviri süreçleri gibi birçok alanda hala çalışmalar yapılmakta ve çeviribilim bir disiplinler arası bilim olma yolunda gelişimini tamamlama sürecini yaşamaktadır.

Bu parametreler arasında çeviride cinsiyet başlı başına bir konu olarak görülmekte ve kadın hakları, feminizimin de devreye girmesi ile kadın çevirmenler erkek çevirmenler tartışması ortaya çıkmıştır. Böylece diğerleri yanında bir çeviri sorunsallığı daha ortaya çıkmış oldu.

Erkek- kadın dil kullanımlarının sözcük seçimlerini ülkelere bölgelere göre değişkenlik gösterdiğine tanık olmaktadır. Bu konuda, konuşmada cinsel farklılıklarının olduğunu gösteren bir harita oluşturulmuş ve belirgin tespitler yapılmıştır.

Bununla birlikte, dünyanın hemen hemen tüm gelişmemiş bölgeleri için kadın ve erkek dil farklılıklarına ilişkin gözlemler yapılmış, hem dil sistemindeki farklılıklara hem de cinsiyete göre farklı bir dil kullanımına rastlanmıştır. Örneğin, Afrika’nın bazı bölgelerinde erkekler ve kadınların kullandıkları kendilerine özgü lehçelerinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yapılmış olan dilbilim çalışmalarında Brezilya’da da bu konuda kadın-erkek dil kullanım farklılıklarının olduğuna da rastlanılmıştır. 1978 yılında oluşturulan bir dünya haritasında, bu tür bulguların ve uygulamaların küresel yayılımını göstermektedir:

Şekil 1: Dünyada Dilde Cinsiyet Farklılıklarının Coğrafi Dağılımı

Bu haritada ilk göze çarpan, diğer ülkelere göre cinsiyet bakımından daha çok farklılıkların Japonya ve Eskimo’da olduğudur. Dünya genelinde, dil verileri ve araştırma yöntemleri ile ilgili tüm meşru şüphesizliklere rağmen, farklı cinsiyet özelliklerine sahip yerli kültürlerin olgularını kolaylıkla göz ardı edemeyiz. Öte yandan Alexander von Humboldt açıklamalarında, bazı toplumlarda kadınların belirli erkek akrabalarının isimlerini söylemelerini yasaklayan bir takım tabu kurallarına işaret ettiğini görüyoruz

Diğer taraftan aynı görüşleri Jaspersen(1925) de şu ifadelerle paylaşmaktadır:

"Zulu kabilesinde bir kadının kayınpederinin ve erkek kardeşlerinin adını konuşmasına izin verilmez; benzer bir anlamı olan başka bir kelime seçilmelidir (Sieburg, 2019, s. 115).

3.1. Çeviride Kadın ve Dil

Kadınların düşünce ve duygu dünyasında erkeklerden daha farklı, “ince” “duygusal” ve “duyarlı” davrandıkları ve düşündükleri saptanmıştır. Bu durumda kadın edebiyatçıların ve çevirmenlerin, daha fazla farkındalık uyandırdığını söyleyebiliriz. Bu konuda dilbilimcilerin görüşleri önemli tespitler ortaya koymaktadır:

Bir kadın çevirmenle bir erkek çevirmenin aynı yapıtı çevirirken bir metinde geçen duygu ve düşünceyi farklı sözcüklerle ifade etmeleri, kullandıkları ifadelerin sözdizim ve tümce yapısı bakımından birbirinden farklı olabilir. Ancak, çok anlamlı bir cümle karşısında çevirmenin metne kendi yorumunu katarken cinsiyetinden tamamen bağımsız hareket ettiği söylenemez Kadın çevirmenlerin yazın ve güzel sanatlar alanlarında farklı anlatım ve stil şekilleri ortaya koyabileceklerini görebiliriz. Bu da, onların algılama ve değerlendirme yeteneklerinin artı olarak yazın ve dil alanlarına yansıdığını göstermektedir. Dolayısı ile bu özellikler, hem dile hem de çeviriye zenginlik katmaktadır (Yücel, 2012; Köksal 2012, s.146).

Aynı konuda Dilbilimci Sieburg bu konuyu şöyle yorumlamıştır:

“Dil ve cinsiyet konusu, sadece belirli uzman çevrelerde ve araştırma bağlamlarında değil, aynı zamanda daha geniş alanlarda, cinsiyete duyarlı sektörlerde, dilin kullanımı ile ilgili tüm dallarda konu edilmektedir. Dil ile cinsiyet arasındaki ilinti ve bağlantıların yeniden tasarlanması artıları ve eksileri tartışılmaktadır. Cinsiyetçi olmayan, ayrımcı olmayan bir dil, daha adil bir topluma katkıda bulunur. Böylece, ayrımcı olanlar ile olmayanlar birçok tartışmalı konularda birleştirilebilir. Bu bağlamda kadının veya erkek unsurunun daha üstün olduğu veya olmadığı değil, iki bireyin arasında adil bir ilişkinin ve koordinasyonun olmasına hizmet etmeyi ve bunu sağlamaya çalışılmalıdır. Bu gerçekleşmediği sürece iki taraf arasında sürtüşme ayrışma giderek çözümsüz boyutlara götürebilir. Tartışma, dilbilim ve sosyo-dilbilimin sınırlarının ötesine geçtiği için, en azından sosyolojik ve etik açıdan kadın-erkek eşitliği konusunu polemiklere ve uzun tartışmalara meydan vermemek gerekir” (Sieburg,2019, s.121).

Durum böylele iken, her geçen gün kadın-erkek eşitsizliği çeşitli platformlarda dile getiriliyor ancak kesin bir sonuca varılamıyor. Ortaya çıkan gerçek, her iki tarafın sahip olduğu ve vazgeçemediği görüşleridir. Herkes görüşlerinin “vazgeçilmez” olmadığını görse mutlaka bir ortak nokta bulunur.

3.2. Çeviride Cinsiyet Ayrımı

Çeviride cinsiyet konusu son yılların önem kazanan araştırma ve inceleme konuları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda ilk feminist çeviri çalışmaları 1970 li yıllarda

Kanada’da Kadın hareketleri ile başlayan akımla gündeme gelmiştir. İlk kadın çevirmenler çalışmalarını teoretik olarak yapmışlardır. Bu çalışmaların başat özelliği “feminist bakış açısı” ile üretilmiş olmalarıdır.

İlk feminist çeviri değerlendirilmesi 1984 yılında Barbara Godards’ın “Translating and sexual Differenz” (Çeviri ve Cinsel Farklılık) adlı yayınlanan eseriyle başlamıştır. Bu değerlendirme ve incelemedeki amaç, feminist çevirmenlerin ve çevirinin toplumdaki yerini belirlemektir. Böylece “*Amaç kadınların çeviride ortaya koyduğu sosyal ve politik görüşlerini görünür kılmaktır. Böylece kadın çevirmenlerin görüşleri öğrenilecek ve kendi sorunlarına bakış açıları ortaya çıkacaktır*” (Wolf, 2000, s.35). Bu araştırmalarda kadınların düşünceleri, duyguları ve sosyol duruşları tanıtılmıştır.

Öte yandan toplumsal cinsiyet konusunda uzman olan Flotow’un bu konuda görüşleri şöyledir:

“Bir kültürel kavram olan “toplumsal cinsiyet”, çeviribilim alanına 1980’lerin sonlarında girmiştir. Bu olgu, 1960 ve 1970’lerde ortaya çıkan feminizmin birçok farklı versiyonuyla gerçekleşmiştir. Çok konuda önemli “çeviri ve toplumsal cinsiyet” kitaplar ve birçok makale yazılmıştır.” (Flotow, 1997, s. 5-6)

1960-1970’li yıllarda adımları atılan feminizm hareketi ile birlikte toplumsal açıdan kültürle değer kazanan cinsiyet, insanların düşünceleri ile eylemlerini etkilemektedir. Dolayısıyla düşünceleri ve eylemleri etkileyen bu kavram hayata yönelik bakış açısını da şekillendirerek kadın ve erkeğin nasıl yazdığına ya da nasıl çevirdiğine dair bir öngörü sunmaktadır diyebiliriz.

Dolayısıyla toplumda da kadın ataerkil düzeneğe karşın ikinci planda yer alır. Ayrıca çeviride de eserin yazarı ön planda iken çevirmen ikinci plandadır diyebiliriz. İşte kadının ve çevirinin ikinci planda olma durumunda devreye feminist yazın ve çeviri kuramları girer.

Bu bağlamda, cinsiyet perspektifinden hareketle kadın-erkek rollerini inceleyen feminist hareket, toplumsal cinsiyeti bir analiz yöntemi olarak kullanarak Kadın Çalışmaları alanına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Sherry Simon, “Gender in Translation” kitabında Kanada’daki 1970’li ve 80’li yıllardaki feminizm hareketini besleyen damarın çeviri olduğunu ifade etmiştir. Feminist yazın ile önem kazanan çeviride kadınların bastırılan, hor görülen ve görmezden gelinen olmaktan kurtulma gayeleri ataerkil düzene karşı koyma çabası ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten feministlere göre çevirmenin niyeti, toplumsal cinsiyet algısı ile şekillenen bastırılan, hor görülen kadın kimliğinin aksine, kadını ve kadın yazarı görünür kılmak, çeviri uygulamasının işlevi ise feminizmin sesini duyurmaktır diyebiliriz.

“Dil kullanımının yanında herhangi bir dilde bir eser üretmek söz konusu olduğunda, kadın yazarların görünürlüğü yine çok da eskilere dayanmamaktadır. Kadınlar hep varolmuştur fakat erkek hegemonyası karşısında dünyada eserleri ve çeviri çalışmaları ile gündeme gelmeleri çok uzun zaman almıştır” (Öztürk,2017, s.135). Çeviride cinsiyet konusu bu makalede genişçe irdelenmiştir.

Dil kullanımının erkekler ve kadınlar arasında farklılık gösterdiği gerek yazın gerekse dilbilim alanında sıkça incelenen bir konu olmuştur. Kadınların erkeklerden farklı olan düşünce tarzlarının onların dil kullanımlarında da fark yarattığı Alman dilbilimciler tarafından ifade edilmiştir. Dilde var olan erkek odaklı ifadelerin yazında da görüldüğü belirtilmiştir. Ancak feminist yazına dayanan araştırmalar 18. yüzyılda kadınların farklı duygu ve düşünce tarzları ile ortaya çıkan eserler ürettiklerini belirtmiştir. Köksal bu tanımlamasıyla görüşlerini bilimsel bir yaklaşım ile açıklıyor.

Kadını odak noktası olarak belirlediğimizde feminist yazın ve feminist çeviri üzerine yürütülen çalışmaların hangi sorularla temellendirildiğini Flotow şu şekilde ifade eder:

- Kadınlar dili nasıl kullanır?
- Onların dil kullanımı erkeklerin dil kullanımından farklı mıdır?
- Kadınlar erkeklerin taşıdığı iletişim rollerinden farklı iletişim rolleri taşıyor mı?
- Güç, dil vasıtasıyla nasıl artırılır ya da azaltılır? (Flotow,1997, s.8).

Flotow’un temellendirdiği sorulardan hareketle feminizm ile birlikte cinsiyet eşitsizliğinden uzak, kadına yönelik cinsiyet rollerini ezen ifadelerden kaçınarak, erkeklerin fiziksel gücünü ön plana çıkarmadan, kadınların özgür, kendi kararlarını alabilen bireyler olduğunu savunarak, kadınların sosyal, ekonomik ve politik olarak

güçlendirilmesini ve kendi cinsel ve bedensel kararlarını özgürce alabileceklerini vurgulayan mesajlar ile çeviri uygulamalarını ataerkil düzenden uzaklaştırmanın mümkün olacağı savunulabilir.

Öte yandan, cinselliğe bağlı (erkek-kadın bireyler) dil Kullanımı kişinin sosyal, kültürel ve ekonomik alt yapısı ile yakından ilgilendirmektedirler.

Dil ve cinsiyet konusu, sadece belirli uzman çevrelerde ve araştırma bağlamlarında değil, aynı zamanda daha geniş alanlarda, cinsiyete duyarlı sektörlerde, dilin kullanımı ile ilgili tüm dallarda konu edilmektedir. Dil ile cinsiyet arasındaki ilinti ve bağlantıların yeniden tasarlanmasının artıları ve eksileri tartışılmaktadır.

Cinsiyetçi olmayan, ayrımcı olmayan bir dil, daha adil bir topluma katkıda bulunur. Böylece, ayrımcı olanlar ile olmayanlar birçok tartışmalı konularda birleştirilebilir. Bu bağlamda kadının veya erkek unsurunun daha üstün olduğu veya olmadığı değil, iki bireyin arasında adil bir ilişkinin ve koordinasyonun olmasına hizmet etmeyi ve bunu sağlamaya çalışılmalıdır. Bu gerçekleşmediği sürece iki taraf arasında sürtüşme ayrışma giderek çözümsüz boyutlara götürebilir.

Tartışma, dilbilim ve sosyo-dilbilimin sınırlarının ötesine geçtiği için, en azından sosyolojik ve etik açıdan kadın-erkek eşitliği konusunu polemiklere ve uzun tartışmalara meydan vermeyecek şekilde bırakmak gerekir. Öte yandan, politik ve çatışmacı söylem tarzı aynı zamanda konunun farkındalığını köreltir.

Cinsiyet eşitliğinin gerekçelendirilmesi ve gerekli materyallerin değerlendirilmesi için, toplumda bir arayış var. Ancak bu konuda fikir birliğine varmak çok zor görünmektedir.

Görünürde, cinsiyet çalışmalarının hedefi cinsiyet eşitliği olan bir toplumdur. Ancak bu çalışmaların genel bir uzlaşıya varması, kültür ve dil yapılarının farklı olması açısından pek de kolay görülüyor.

Dilde yapılması talep edilen nötr adlandırmaların gerçekleştirilmesi gibi bir dizi feminist talepler vardır. Bununla birlikte, bu terminoloji yani nötr isim oluşturma çabaları (cinsiyet eşitliği bağlamında) bilimsel olarak sorgulanmaktadır, yargılayıcı bir ortamı temsil ettiği için, tarafsız bir tanım olarak görülüyor. Çünkü. Cinsiyet, dil ve Kültür bağlamındaki karmaşık yapının farklı yönlerine işaret etmek ve bazı kör

noktaları ortaya çıkarmak gerekir. Başka bir deyişle, tartışma konusu olan araştırma alanı cinsiyet, kültür ve cinsiyet arasındaki çatışma alanındaki karmaşıklığı ve dinamikleri açıkça göstermek gerekir. Doğal olarak yaradılış noktasında biyolojik farklılıkların yanında toplumda da farklılıkların olduğu kesin. Bu farklılıklar kültürle göre değişmektedir. Ancak iki cins arasındaki iletişim ve statü bakımından eşitliğin sağlanması, iki cins arasında “adil” ve “tarafsız” davranmakla gerçekleşir (Sieburg, 2019, s.126-127).

BÖLÜM 4: FEMİNİZM

Kadının toplumdaki yerinin iyileştirilmesi ve kadın erkek arasındaki toplumsal eşitsizliğin giderilmesi anlamlarına gelir feminizm. Feminizmin temeli kadın özgürlüğüne, kadının karar verme ve söz hakkı özgürlüğüne dayanmaktadır. Devamlı öteki diye nitelendirilen, aşağılanan, ezilen, dövülen ve cinsel bir meta olarak görülen kadın, ortaya çıkan özgürleşme hareketi ile kendini bulma, toplumsal konumunu yeniden inşa etme çabası içerisine girmiştir.

İlk feminist hareketler 1930'lu yıllarda başlar ve bunlar daha çok seçme seçilme hakkını elde etmek, eşit işe eşit ücret kazanabilmek, eğitim hakkına sahip olmak, evlilik, boşanma gibi yasal reformlar edinebilmeye yönelik feminist hareketleri kapsamaktaydı. İkinci feminist hareketler ise 1960 sonrasını kapsamaktadır. Aile içi şiddet, cinsel şiddet, çalışma alanlarında özgürce var olabilme, kadının (insan) hakları gibi konular gündeme gelmekteydi.

Bütün bu feminizm hareketleri başlamadan önce kadının tarihteki yeri incelendiğinde kadının konumunun pek de azımsanmayacak seviyede olduğu görülmektedir. Örneğin Hititlerde kadın hukukunun ele alındığı ilk yazılı belge mevcuttur. Hititler de ise bireyler hür ve esir olarak ayrıldıkları için kadınlar da hür ve esir kadınlar olarak iki sınıfa ayrılmışlardır:

Yakın tarihimiz olan Osmanlı dönemine baktığımızda ise kadının otoriteye sahip olduğu, erkeğin yanında yer aldığı ve devlet işlerinde söz sahibi olduğu görülür.

Bütün bu uygarlıklar incelendiğinde kadının kanunlar önünde eşit haklara, önemli görevlere sahip olduğu fakat toplumsal konumu ile alakalı net bir bilginin olmadığı görülür. Çünkü mühim olan erkeğin gözünde ve toplumun hafızasında kadının nasıl yer ettiği, nasıl algılandığıdır. Toplumsal yaşam kanunlardan ziyade gelenek ve göreneklerle yaşandığı için kanunlar kimi zaman toplumsal yaşantıda önemini kaybetmektedir.

4.1. Feminist Görüşte Dillerin Yapılandırılması

Öte yandan feminist kesim tarafından, dilde yapılması talep edilen nötr adlandırmaların gerçekleştirilmesi gibi bir dizi talepler vardır. Erkek ve dişi zamirlerin bir zamirle

kullanılması: he, she < X) veya; bazı isimlerin ortak kullanılması (der lehrer, die Lehrerinnen) gibi. Bununla birlikte, bu terminoloji yani nötr isim oluşturma çabaları (cinsiyet eşitliği bağlamında) bilimsel olarak sorgulanmaktadır, yargılayıcı bir ortamı temsil ettiği için, tarafsız bir tanım olarak görülüyor. Çünkü cinsiyet, dil ve Kültür bağlamındaki karmaşık yapının farklı yönlerine işaret etmek ve bazı kör noktaları ortaya çıkarmak gerekir. Başka bir deyişle, tartışma konusu olan araştırma alanı (Cinsiyet) kültür ve cinsiyet arasındaki çatışma alanındaki karmaşıklığı ve dinamikleri açıkça göstermek gerekir. Doğal olarak yaradılış noktasında biyolojik farklılıkların yanında toplumda da farklılıkların olduğu kesin. Bu farklılıklar kültürler göre değişmektedir. Ancak iki cins arasındaki iletişim ve statü bakımından eşitliğin sağlanması, iki cins arasında “adil” ve “tarafsız” davranmakla gerçekleşir (Sieburg,2019, s.126-127)

Tüm bu açıklamalar ışığı altında, çevirinin tam ve optimal şekilde ereke dile aktarılması için evrensel dil kuralları ve kültür normlarının kullanılması gerekmektedir.

4.2. Çeviride Feminizm Algısı

1960- 1970’li yıllarda adımları atılan feminizm hareketi ile birlikte toplumsal açıdan kültürle değer kazanan cinsiyet, insanların düşünceleri ile eylemlerini etkilemektedir. Dolayısıyla düşünceleri ve eylemleri etkileyen bu kavram hayata yönelik bakış açısını da şekillendirerek kadın ve erkeğin nasıl yazdığına ya da nasıl çevirdiğine dair bir öngörü sunmaktadır diyebiliriz. Ancak nasıl çeviri yazmaya göre, çevirmen yazara göre ikincildir, aynı şekilde feminizm ataerkilliğin karşısında, kadın da erkeğin karşısında ikincil kalır. Kanadalı çeviribilim Profesörü Sherry Simon’un belirttiği gibi, kadın ve çeviri kavramlarının her ikisi de söylem olarak aşağı bir konumda görünmektedir. Dolayısıyla toplumda da kadın ataerkil düzeneğe karşı ikinci planda yer alır. Ayrıca çeviride de eserin yazarı ön planda iken çevirmen ikinci plandadır diyebiliriz. İşte kadının ve çevirinin ikinci planda olma durumunda devreye feminist yazın ve çeviri kuramları girer.

Kanadalı Feminist çeviribilimci Luise von Flatow çeviride cinsiyet konusunda önemli tespitleri ortaya atmakta ve kadın çevirmenlere yönelik ve feminist çalışmalara yönelik yeni bir boyutlar kazandırmıştır

Kanada’da 1970’li ve 80’li yıllarda feminizm hareketini besleyen olgu çeviridir. Feminist yazın ile önem kazanan çeviride kadınların bastırılan, hor görülen ve görmezden gelinen olmaktan kurtulma gayeleri ataerkil düzene karşı koyma çabası ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten feministlere göre çevirmenin niyeti, toplumsal cinsiyet algısı ile şekillenen bastırılan, hor görülen kadın kimliğinin aksine, kadını ve kadın yazarı görünür kılmak, çeviri uygulamasının işlevi ise feminizmin sesini duyurmaktır diyebiliriz. Kadınların yazın hayatında hep var olduğunun görülmesi çok da eskilere dayanmaz. Kadın ve erkeğin bir toplumdaki yerini evrensel ve yerel kültürün belirlediği bilinmektedir. Toplumsal normlar hayatın her alanında belirleyici iken dil kullanımı da şüphesiz ki normlara göre şekillenmektedir.

Dil kullanımının erkekler ve kadınlar arasında farklılık gösterdiği gerek yazın gerekse dilbilim alanında sıkça incelenen bir konu olmuştur. Kadınların erkeklerden farklı olan düşünce tarzlarının onların dil kullanımlarında da fark yarattığı Alman dilbilimciler tarafından ifade edilmiştir.

Dilde var olan erkek odaklı ifadelerin yazında da görüldüğü belirtilmiştir. Ancak feminist yazına dayanan araştırmalar 18. yüzyılda kadınların farklı duygu ve düşünce tarzları ile ortaya çıkan eserler ürettiklerini belirtmiştir (Köksal, 2012; Yücel, 2012, s. 146).

Ayrıca duygusal ve sözel yetiyi daha iyi kullanma becerileri de kadının biyolojik yaradılışı ile ilgilidir diyebiliriz.

Flatow’un yukarıda belirttiğimiz sorulardan hareketle feminizm ile birlikte cinsiyet eşitsizliğinden uzak, kadına yönelik cinsiyet rollerini ezen ifadelerden kaçınarak, erkeklerin fiziksel gücünü ön plana çıkarmadan, kadınların özgür, kendi kararlarını alabilen bireyler olduğunu savunarak, kadınların sosyal, ekonomik ve politik olarak güçlendirilmesini ve kendi cinsel ve bedensel kararlarını özgürce alabileceklerini vurgulayan mesajlar ile çeviri uygulamalarını ataerkil düzenden uzaklaştırmanın mümkün olacağı söylenebilir.

4.3. Kadın Hakları Üzerine İncelemeler

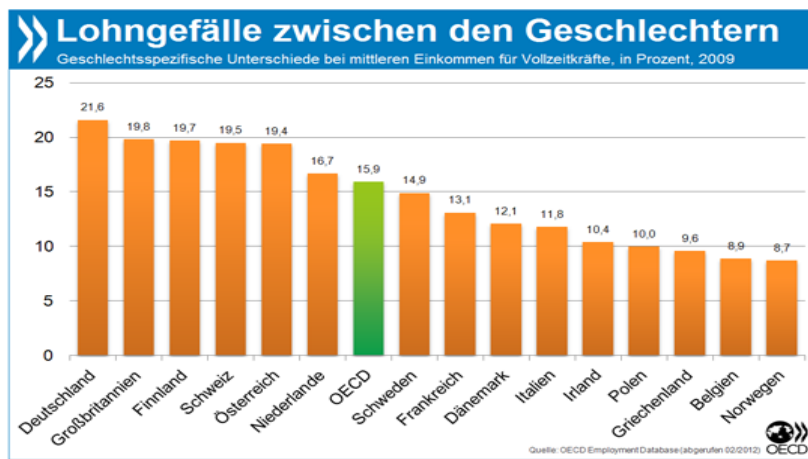
Yaraman’a göre, 1970’li yıllar Türkiye’de başlayan kadın hareketleri ile, kadın- erkek eşitliği veya eşitsizliği gündeme gelmiştir;

“ Feminist hareket, Türkiye’de 70’li yıllarda filizlenerek 80’li yıllarda toplumsal değerleri sorgulayacak, sorgulatacak aşamaya ulaşmıştır ve bu bağlamda yaşam pratiğini yönlendirerek çeşitli çağdaş kadın örgüt, yayın ve eylemlerini gündeme getirmiştir. Özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesi ertesinde, yapılan hataların sorgulanması sürecinde gelişen birey ve sivil toplum tartışmaları ile 1980 yılında Kopenhag’ta toplanan II. Dünya Kadın Konferansı’nda karar altına alınan „Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin 14 Ekim 1985 tarihinde Türkiye’de yürürlüğe girmesi, kadın hareketinin ikinci perdesinin başlama zilini oluşturan etmenlerdir.” (Yaraman,2001, s.175)

Albayrak bu konudaki yazısında Türkiye’de “feminist” kavramının algılanışını farklı bir açıdan ele almıştır:

“Onlarca yıl kamu hizmeti vermek bir yana, almakta bile sorun yaşayan bir kesiminden kadın, modern kadının ötekisi olarak inşa ediliyor; ancak aynı kadın daha adil bir rol paylaşımı istediğinde, feminist olarak tanımlanıyor. Öncelikle feminist tanımlaması kadın cinsinin her türlü hak arayışının bir ifadesine dönüştürülüyor ve kadının toplumsal varlığının iyileştirilmesi, sorunlarına çözüm bulunmasına yönelik her talep feminizm olarak görülüyor. Feminist bir ideolojidir.” (Albayrak, 2014, s.48).

Öte yandan çalışma hayatında da fırsat eşitsizliğinin Avrupa ülkelerinde var olması sorunun hala çözüm bekliyor olduğunu göstermektedir.

Grafik 1: Cinsiyetler Arasındaki Ücret Farklılıkları

Kaynak: (<http://www.oecd.org/berlin/presse/dergroeunterschiedfrauenindeutschlandverdieneneinfunftelwenigeralismanner.htm>, Erişim Tarihi: 03.01.2020).

Bu da şunu gösteriyor ki, kadın-erkek eşitliğinin gelişmiş Avrupa ülkelerinde bile henüz sağlanamadığı görülmektedir. Bu bağlamda fırsat eşitsizliği olduğu görülen sosyal ortamda kadınlar seslerini basında yazın ve çeviri yolu ile duyurmaya çalışmaktadırlar. Bu durum çeviride sert tartışmalara ve ayrışmalara neden olmaktadır.

4.4. Feminist Çeviri Çalışmaları

Bu alanda yapılan sayısız araştırma ve projeler olmasına karşın, çalışmalarının ve projesinin sonuçlarını farklı platformlarda sunan ve tartışmaya açan Michaela Wolf'un projesi oldukça fazla ses getirmiştir. Graz Üniversitesi Teoretik ve Uygulamalı Çeviribilim Enstitüsünde "Feminist Çeviri" projesi adı altında ekip arkadaşları ile (1999-2000) bir proje çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu projeden farklı bitirme çalışmaları çıkartılmıştır. Projenin temel araştırma konusu "feminist çevirinin teorileri ve uygulamaları" na odaklanmıştır.

Feminist çevirilerden ve bu projeden feminist çevirinin stratejileri yanında, feminist edebiyatından deneysel çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bundan başka projenin getirileri arasında feminist çeviri teknikleri geçmişte unutulmaya yüz tutan feminist çevirmenlerin ortaya çıkartılması ve feminist çevirmenlerin toplumdaki rolleri de irdelenmiştir.

Projeden ve konu ile ilgili kongrelerden çıkan sonuçlar 2000 ve 2001 yıllarında yayımlanmıştır:

- Messner, Sabine/Wolf, Michaela (2000): Mittlerin zwischenden Kulturen- Mittlerin zwischen den Geschlechtern Studie zu Theorie und Praxis feministischer Übersetzung. Graz: Institut für Translationswissenschaft (GTS Graz Translation Studies)
- Messner, Sabine/Wolf, Michaela (2001): Übersetzung aus aller Frauen Länder. Beiträge zu Theorie und Praxis weiblicher Realität in der Translation. Graz: Gender Studies (Wolf, 2000, s.86).
- Bundan başka feminist çeviriler hakkında bazı bibliyografaları, linkleri ve internet adreslerini de vermekte yarar gördüm
- Koordinationsstelle für Geschlechterstudien, Frauenforschung und Frauenförderung

- IG Übersetzerinnen Übersetzer
- Universitas Austria - Berufsverband für Dolmetschen und Übersetzen
- Autorinnen und Autoren der Schweiz
- Schweizerischer Übersetzer-, Terminologen- und Dolmetscher-Verband
- BDÜ - Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V.
- Verband der Übersetzungsbüros e.V.
- Ariadne - frauenspezifische Information und Dokumentation
- genderInn - Internet-Datenbank zur Frauen- und Geschlechterforschung
- Feministische Bibliothek Graz

BÖLÜM 5: ÇEVİRİDE FEMİNİZM VE FEMİNİST ÇEVİRİLER

Yirminci yüzyılın sonlarında, yazan radikal feministler, deneysel eserler üretiyor, kadınlar için yeni çıkış yolları, yeni görüşler, yeni dil geliştirmeye çalışıyorlardı. Bu alanda yazarlar ve çevirmenler yeni sözcükler, yeni yazım kuralları, yeni betimlemeler ve yeni deyişler oluştururken, ataerkil dilden farklı bir dil yapısı oluşturmayı ve bu oluşturulacak dil ile kadınların ne düşündüklerini ve duygularını anlatmayı daha özgür biçimde ortaya koymayı amaçlıyorlardı.

Flatow bunu şöyle yorumlamaktadır:

“Kadın dili, kadınların hizmetinde işlev görecektir, kadınların yeteneklerini ve üretkenliklerini ortaya koyacak, yeni işler üretmek için bir araç olarak kullanılacaktı. Bu alanda Verana Stefan’ın yapıtı (1975), (Haeutungen /Gömlek Değiştirme) en etkili feminist yapıt olarak Almanca’da yayınlanmıştır. En çarpıcı cümlesi de “Yeni deneyimler yazmaya başladığımda, dil bana kıfayetsiz geldi.” Cümlesidir. Eski (ataerkil) dile dökülen yeni deneyimler aslında yeni değildir” (Flatow, 1997, s. 14).

Bu gibi deneysel çalışmalar Batı Avrupada ve Kuzey Amerikada yayılırken, aynı kıtalarda kadına baskı dil aracılığı ile geniş ölçüde dillendiriliyordu. Yazarların, farklı dillerin ve kültürlerin yapılarını irdelemeleri, feminist hareketlerin farklı ortamlarda gündeme gelmesini sağlıyordu.

5.1. Feminist Çeviriye Yapılan Eleştiriler

Feminist çeviri ve çalışmalarına yönelik eleştiriler iki grupta irdelenebilir:

- a. Feminist hareket dışından gelen eleştiriler

(yanlı veya yansız eleştirilerde bulunanlar)

- b. Feminist hareketin içinden gelen eleştiriler

(Bu grup, cinsiyetin önemli bir farklılık olduğunu vurgulamaktadırlar.)

Bu grup, hareketin genişlemesini desteklemektedirler. Feminist hareket içindeki oluşumları yoğunlaştırarak ötekilerle diyalog içinde olmayı arzularken, daha az politize olmuş, analitik çeviri çalışmaları yapmayı amaçlamışlardır.

Öz eleştirilerden biri de, Feminist çeviri çalışmalarında sözcük türetmeye odaklanmak yerine üretilmiş eserin ve yazarın görünürlüğü için çaba harcamanın daha faydalı görülmesidir.

Flotow’a göre:

“Dünyanın farklı yerlerindeki farklı etnik ve sosyal gruplara ait kadınlara ait biyografi, tarih ya da deneyimlerin kaleme alınmasının desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan eserler, sosyal bir hareketin göstergesidir ve kapsama alanı daha geniş olacaktır” (Flotow 1997, s.80).

Bu öz eleştiriye destekleyen görüşlerden biri de, sözcük üretme yolu ile meydana gelen eserler okur tarafından anlaşılabilir olabileceğini vurgulamışlardır. Öte yandan çevirmenlerin de yeni oluşturulan sözcük ve yapılarla alışık olmadıklarından diğer bir sorun böylece yaşanır olacaktır. (Flotow, 1997, s.80-81)

Ancak, gerçek olan sav, yaşayan tüm canlıların ya kadın ya da erkek cinsiyetinde olduğu yönündedir. Cinsiyet ayrımının olmadığı anlayışına temel oluşturacak herhangi bir bilişsel model yoktur. Bu nedenle biyolojik cinsiyet ayrımı, dilsel açıdan ihlal edilemeyecek bir Tanrı vergisi olarak görülmektedir.

İncil çevirileri hakkında feminist insiyatifin tutumuna karşı ciddi bir yanıtı Nida aşağıdaki şekilde vermektedir.

“Feminist eylemin esaslarından biri olan dil reformuna karşı olarak öne sürülmüştür. Bu hususta Nida, İncil çevirilerindeki ‘her iki cinsiyeti de kapsayan’ dilin “cinsiyet nötrlüğü” konusuna kesin bir çözüm olmadığını” ileri sürmekte içindeki sadece radikal değişikliklerin kilisede kadınlara ve erkeklere atfedilen adaletsiz rollerde değişikliğe yol açabilir” (Flotow 1997, s.77-79).

Kadın edebiyatında deneyime dayalı metinlerin çevirilerinde nasıl bir yol ve strateji izleneceğini Flotow şöyle sorguluyor:

- Yeni sözcükler, sözcük oyunları, mecazlar, atasözleri, metnin yapısal çözümlemeleri ve analizi nasıl yapılmalı?
- Diğer kültürler tarafından kabul edilmeyen Feminist politik metinlerin, kültürpolitik anlayış içerisinde nasıl kabul edilebilir şekilde aktarılmalı?

- Çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatına dönüştürülebilir mi?
- Cinsiyet sorunsallıkları ve sorunları medyada, filmlerde, haberlerde, söyleşilerde, politik veya diğer kişilerle konuşulduğunda ve bu ortamlarda çeviriye aktarıldığında kamuoyu etkisi nasıl olur?
- Kamuoyu ve bilmsel alan bu konulara, yani cinsiyet sorunlarına ne kadar ilgi duyar? (Flotow, 1997, s.91).

Bu alanda önemli bir pazarlama sorunu olduğu görünmektedir

Bu bakış açıları ve sorgulamalar yapılırken ve bunlara yanıt aranırken, feminizmin her kültürde farklı algılandığına dikkat edilmeli ve yanıtlar ve çözümler buna göre bulunmalıdır. Yine bu bakış açısından bakıldığında çözüm arayışlarında, çevirinin önemli bir faktör olduğunu da göz ardı etmemeliyiz.

5.2. Günümüzde Feminist (Yazın) Edebiyatı

Almanya’da yapılan bölgesel bir incelemeye göre, bir öğrencinin okuduğu 12 kitaptan 4’ü kadın yazarlara ait olduğu tespit edilmiştir. Burada okumayı özendiren özellikle okullar sorumlu gösterilmektedir. Bunun yanında insanlar yaşlandıkça kadın yazarları okuduklarını belirtiyorlar. Bunun nedeni, önceleri kadın edebiyatının tam olarak benimsenmeyişi ama zamanla farkındalık uyanarak kadın yazarlara yönelindiğini söyleyebiliriz.

Hessen Eyaletinde bir okulda okunması gerekli bitirme kitap listesinde 12 kitaptan sadece 3 ü kadın yazarlara aittir. Buna rağmen yapılan bir ankete göre “Neden kadın yazarları okumayı tercih ediyorsunuz ?” sorusuna verilen cevaplar arasında şu görüşlere yer veriliyor:

- Kadın figürler daha doğaldır.
- Sözleri bana daha tanıdık gelmektedir.
- Daha mantıklıdır gibi görüşleri vardır.

Başka bir tespit de: "Kadın Edebiyatı" konulu herhangi bir seminere katılmamış olanlar çoğunlukla erkeklerin kitaplarını okumuşlardır. Yine bu araştırmaya göre ortaya çıkan bazı görüşler de vardır. Kadın yazarlı kitapların genellikle erkeklerden daha az entelektüel olduğunu varsayılıyor. Bu yüzden erkek yazarlı kitaplar erkekler tarafından

daha fazla okunuyor, ancak kadınlara ait kitaplar sadece kadınlar tarafından okunduğu iddia ediliyor. 1901'den beri, 99 erkek ve 14 kadın, edebiyat için Nobel Ödülü'nü almıştır. Bu da aradaki farkı ve orantısızlığı göstermektedir.

Bu bağlamda kadın edebiyatı için gayret gösterilmesi gereğine inanlara da vardır. Seksenli yıllarda kurulan "Stiftung Frauen-Literatur-Forschung eV" (Kadın Edebiyatı Araştırmaları Vakfı) kadın yazarların çalışmalarından oluşan bir veritabanı oluşturulmuştur.

Ne yazık ki, kadın yazarların kitaplarına kitap pazarında, okulda, üniversitede ya da araştırmada olmak üzere birçok alanlarda, hala ulaşılması zor görünmektedir.

Kadınlar tarafından üretilen literatüre, yayınlara ve konferanslara ve veritabanına rağmen, var olan bir iradeye rağmen "yeterince bir açılımın yapılamayışı" düşündürücü gelmektedir. Ancak son otuz yıl kadın edebiyatına yönelik birçok şeyin değiştiğini söylemek mümkün görünmektedir. Hala Edebiyatta, çeviride erkek hegemonyasının devam ettiğini görmekteyiz.

Çünkü okumaya değer olan kadın yazarların kitaplarına genç okurların ilgi duymadıkları bir ortamda olduğumuzu düşünüyorum. Yukarıda da belirttiğimiz gibi erkekler yaşlandıkça daha çok kadın yazarları okudukları tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmaya göre, kızların çoğu iyi kitapların erkekler tarafından yazıldığına inanmaları da ilginç gelmektedir. Kızların çoğu bunun böyle olduğuna inandırıldıklarını söylemektedir. Öte yandan çarpıcı bir tespit olan Hessen Abitur okuma Kitap listesinde 18 başlık bulunmaktadır ve bunlardan sadece üçü kadındır. (Schlüter,2017, s. 48)

Buna göre kadınlar daha iyi ve ilgi çekici kitaplar yazma konusunda daha titiz ve özenli olmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kendi tezlerini açıkça ortaya koymaya ve sosyal konuları kendi yaşadıklarını ve yaşanmışlıklarını kamuoyuna iletecek mesajlar vermeleri gereği anlaşılmaktadır. Yapılan anketlere göre de kaliteli kadın yazar kitapları aranır hale gelmiş ve bunları okudukça büyük keyif alındığı söylenmektedir. Artık kadın yazarlı kitapların okunmasıyla erkek yazarlı kitapları okumakla geçirilen zamanın artık geride kalacağı düşüncesi böylece doğmaktadır.

Yapılan bu proje çalışması ile; Imbolo Mbue Elena Ferrante'yi Helen Macdonald, Zadie Smith, Jessa Crispin Emma Donoghue ve Liv Strömquist gibi kadın yazarlar okuma listelerine dahil edilmiştir.

Bu gibi çalışmalarla, kadın kitapları kitap pazarlarında, okullarda, üniversitelerde, kütüphanelerde olmak üzere toplumun her alanında edinilebilir veya ulaşılabilir hale geleceğine inanılmaktadır. Bu ankette ortaya çıkan diğer bir sonuç da, okunmaya değer olan kadın kitaplarının genç okurlar tarafından tanınmıyor olmalarıydı. (Schlüter, 2017, s. 50).

Birçok kadın iyi kitaplar yazdıkça özellikle kadın okurlar bundan büyük keyif aldıkları vurgulanmaktadır. Kadınların iddia ettikleri gibi artık sürekli erkek yazarlı kitaplarla büyüdükten sonra, bundan böyle kendi hemcinslerinin yazdıkları veya çevirdikleri kitaplarla daha fazla zevk ve keyif alacaklarını savunmaktadırlar. Bunun onlara özgüven vermesi bakımında önemli bir parametre olarak görülebilir.

BÖLÜM 6: KÜÇÜK PRENS'İN İKİ ÇEVİRİSİ ÖRNEĞİNDE KADIN-ERKEK ÇEVİRMENLERİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ

Bu çalışmamızda çeviride cinsiyet olgusunu irdeleme kapsamında, Antoine de Saint-Exupéry'nin “The Little Prince” adlı romanının İngilizce baskısından yapılan iki Türkçe çevirisinin (kadın-erkek çevirmen tarafından) stil, sözcük seçimi bakımından karşılaştırarak değerlendirmesini yapmaya çalışacağız.

6.1. Küçük Prens Hakkında Genel Bilgi

Küçük Prens, Antoine de Saint-Exupéry tarafından 1943 yılında yayımlanmış ve Fransızca aslından birçok dile çevrilmiştir. 2015 yılına kadar kitabın yayın hakkı Türkiye’de Mavibulut Yayıncılık’a aitken 2015 yılı itibariyle telif hakkının kalkması nedeniyle birçok yayınevi tarafından basımı yapılmış ve satış oranlarında artış yaşanmıştır. Can Yayınlarından çıkan Küçük Prens’in satışları 2015 yılı içerisinde 450.000’lere ulaşmıştır. Diğer yayınevlerinin satışlarının da yüksek olduğu öngörülebilir. Bu gerekçelerle söz konusu kitabın söylem çözümlemesi yapılırken Mavi Bulut ve Can Yayınlarının basımları temel alınmıştır. Aynı zamanda Tuti Kitap tarafından yayımlanan Küçük Prens’ten arkasında uzman bir psikolog tarafından yazılan “Okuma Rehberi” bölümünün bulunması nedeniyle yararlanılmıştır. Farklı yayınevlerinin basımlarından hareketle yapılan okumalar, çeviri farklılıklarından kaynaklanan aksaklıkların önüne geçmek amacıyla yeğlenmiştir. (<https://kidega.com/yazar/antoine-de-saint-exupery>, Erişim Tarihi: 03.01.2020).

Roman ülkemizde yıllar boyu farklı kişiler tarafından çevrilmiş ve eleştirilere konu olmuştur. Çalışmamız romanın tartışma konusu olan politik tartışmalara girmeden sadece romanın erkek ve kadın çevirmenler tarafından yapılan çevirilerdeki sözcük seçimi, stil ve çeviri stratejilerini irdelemek olacaktır. Romanın içeriği hakkında internet sayfasından edindiğimiz bilgilere göre Küçük Prens:

Küçük Prens, 27 bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde çocukluğundaki resim çizme deneyiminden ve büyüklerin kendisi üzerindeki etkisinden bahseden pilot, ikinci bölümde geçirdiği kaza sonrasında motorunu tamir ederken Küçük Prens ile nasıl karşılaştığını anlatmıştır. 3. bölümde diyaloglar aracılığıyla Küçük Prens ve pilot birbirlerini daha iyi tanıma sürecine girerler. 4. bölümde Küçük Prens’in gezegeni ve

nasıl keşfedildiği üzerine yaşanan olaylar pilot tarafından aktarılmıştır. 5. bölüm söz konusu gezegendeki baobap ağaçlarından, 6. bölüm gün batımından, 7 ve 8. bölüm Küçük Prens'in çiçeğinden, aralarındaki ilişkiden söz etmektedir. 9. bölümde Küçük Prens çiçeğiyle vedalaşıp gezegeninden ayrılır, başka gezegenleri keşfe çıkar.”

10. bölümde ilk keşfettiği gezegende emretmeyi çok seven bir kralla karşılaşır ve aralarında geçen diyalog aktarılır. 11. bölümde ikinci gittiği gezegende kendini beğenmiş bir adamla, sonraki gezegende (12. bölüm) ayyaş bir adamla, dördüncü gezegende (13. bölüm) bir iş adamıyla, beşinci gezegende (14. bölüm) bir fenerciyle, altıncı gezegende (15. bölüm) bir coğrafyacıyla karşılaşır ve bu kişilerle Küçük Prens arasında geçen diyaloglar yansıtılır. 16. bölümde Küçük Prens dünyayla tanışır. 17. bölümde dünyayı keşfetmeye başlar ve insanları aramaya koyulur. Bu yolculukta bir yılanla karşılaşır. 18. Bölümde Küçük Prens çöldedir ve insanları aramaya devam eder. Bu süreçte bir çiçekle karşılaşır ve ona insanların nerede olduğunu sorar. 19. bölümde bu arayış devam etmektedir. 20. bölümde güllere, 21. bölümde ise bir tilkiye rastlar. Evcilleş(tir)me üzerine konuşurlar. 22. bölümde Küçük Prens bir makasçı ile karşılaşırken 23. bölümde bir satıcıya rastlar. 24-27. bölümler arasında uçaktaki arıza giderilmiş ve ayrılma vakti gelmiştir. Bu bölümlerde Küçük Prens ve pilot; dostluktan, sevgiden, emekten, evcilleş(tir)mekten bahsetmiş ve birbirleri için iyi dileklerde bulunarak ayrılmışlardır (<https://kidega.com/yazar/antoine-de-saint-exupery-003205>, Erişim Tarihi: 03.01.2020).

Buna karşın Türkçedeki çevirmenlerin bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece 20 çeviride asıl çevirideki kelimeye sadık kalınarak “diktatör” kelimesi kullanılmıştır. Ancak çeviri Artık zamanınımızda erek odaklı yapıldığından Türk okuruna yönelik bir çeviri ön görüleceğinden “diktatör” sözcüğü kaynak metinde olsa bile çeviride farklı ifadeler kullanılması gerektiğine inanıyoruz. Aşağıdaki çevirilerde bu yol izlenmiştir:

Ahmet Muhip Dranas, Azra Erhat, Selim İleri, Cemal Süreya, Tomris Uyar ve daha birçok çevirmen bu kelimenin yerine, “dediği dedik bir Türk lider”, “dediği dedik sınırsız yetkili bir Türk başkanı”, “büyük bir şef”, “buyurgan bir Türk hükümdarı”, “astığı astık kestiği kestik korkunç bir önder”, “bir Türk lideri”, “otoriter bir Türk lideri” vb gibi tercihlerde bulunmuşlardır. Değınmek te fayda gördüğüm bir diğer konu ise çevirilerde yer alan bir motto üzerine olacak. Cemal Süreya-Tomris Uyar çevirisinde

yer alan ve Küçük Prens'in tilki ile olan diyalogunda geçen "Gerçeğin mayası gözle görülmez" çevirilerde çok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır (<http://agorakitapligi.com/kucuk-prens-kucuk-prenslere-karsi/>, Erişim Tarihi: 03.01.2020).

6.2. Yıllara Göre Yapılan "Küçük Prens" Çevirileri

Tablo 1: Küçük Prens'in Türkçe Çevirileri

<i>Yıl</i>	<i>Yayınevi</i>	<i>Çevirmen</i>	<i>Diktatör kelimesinin kullanımı</i>	<i>Çeviriden bir cümle</i>
1953	<i>Doğan Kardeş</i>	<i>Ayşe Nur</i>	<i>iyi bir devlet adamı</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez, gönül sezer</i>
1953	<i>Hüsnü Tabiat Matbaası</i>	<i>Salih S. Uygur</i>	<i>büyük ve değerli kumandan Atatürk</i>	<i>Kimse gözler ile hakikatleri göremez</i>
1965	<i>Bilgi</i>	<i>C.Süreya- R. Tomris</i>	<i>bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
1968	<i>Yankı</i>	<i>Azra Erhat</i>	<i>dediği dedik bir Türk önderi</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez, gönül sezer</i>
1975	<i>Varlık</i>	<i>Azra Erhat</i>	<i>dediği dedik bir Türk önderi</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez, gönül sezer</i>
1975	<i>Cem</i>	<i>Cemal Süreya- Tomris Uyar</i>	<i>dediği dedik Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
1976	<i>Sander</i>	<i>Necdet Sander</i>	<i>büyük bir şef</i>	<i>Göz hiçbir şeyin özünü göremez</i>
1981	<i>İnkılap ve Aka</i>	<i>Filiz Borak</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>Bazı şeyleri gözler göremez</i>
1984	<i>Barış Dağıtm</i>	<i>Emine Erendor</i>	<i>Biri Türk yönetici</i>	<i>Gerçek olan göze görünmez</i>
1984	<i>Gün</i>	<i>Emine Erendor</i>	<i>Biri Türk yönetici</i>	<i>Gerçek olan göze görünmez</i>
1986	<i>Yeni Büyük Dağıtm</i>	<i>?</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez, gönül sezer</i>
1989	<i>Esin</i>	<i>Aygören Dirim</i>	<i>Büyük bir şef</i>	<i>Göz hiçbir şeyin özünü göremez</i>
1991	<i>Başbakanlık Aile Araştırma Kur.</i>	<i>Fahrettin Arslan</i>	<i>Bir Türk şefi</i>	<i>Asıl olanı gözler göremez</i>
1991	<i>Sim</i>	<i>Azra Erhat</i>	<i>Dediği dedik bir Türk önderi</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez, gönül sezer</i>
1991	<i>Engin</i>	<i>Nihal Yeğınobalı</i>	<i>Buyurgan bir Türk hükümdarı</i>	<i>Önemli ve aslı olan şeyler gözle görülmez</i>
1993	<i>Can</i>	<i>Tomris Uyar</i>	<i>dediği dedik Türk</i>	<i>Gerçeğin mayası</i>

			<i>önderi</i>	<i>gözle görülmez</i>
1994	<i>Düşünen adam</i>	Emel Tanver	<i>Büyük ve değerli kumandan Atatürk</i>	<i>Kimse gözleri ile gerçekleri göremez</i>
1995	<i>Meriç</i>	<i>İsmet Doğan (Red.)</i>	<i>Bir Türk lideri</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
1995	<i>Nehir</i>	<i>Muharrem Ekisçeli (Haz.)</i>	<i>astığı astık kestiği kestik korkunç bir önder</i>	<i>/yazılmamış</i>
1995	<i>Bilgi</i>	<i>Selim İleri</i>	<i>Dediği dedik sınırsız yetkili bir Türk başkanı</i>	<i>Göz göremez özdenliği</i>
1995	<i>Alfa Ofset</i>	<i>Halil Koçak (Red.)</i>	<i>Bir Türk lideri</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
1995	<i>İnkılap</i>	Filiz Borak	<i>/yazılmamış</i>	<i>Bazı şeyleri gözler göremez</i>
1995	<i>Görsel</i>	Mehmet Harmanlı	<i>Ülkesinin yöneticileri</i>	<i>Gerekli olan şey gözle görülemez</i>
1995	<i>Yapı Kredi</i>	<i>Selim İleri</i>	<i>Dediği dedik sınırsız yetkili bir Türk başkanı</i>	<i>Göz göremez özdenliği</i>
1997	<i>Yaba</i>	<i>H. Gümüş Kırbıyık</i>	<i>Bir Türk hükümdarı</i>	<i>Gerçeğin ruhu gözle görülmez</i>
1997	<i>Erdem</i>	Sedat Cumhur	<i>/yazılmamış</i>	<i>Önemli olan şeyler göze görünmez</i>
1997	<i>Yeryüzü</i>	Mustafa Özcan	<i>Dediğim dedik bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülmez</i>
1998	<i>Mert</i>	<i>Esra Çiftçi (Haz.)</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>Bazı şeyleri gözler göremez</i>
1999	<i>Ekin</i>	Hamdi Tuncer	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>İşin özü gözle görülmez</i>
2000	<i>Başak Yayın Dağıtım</i>	Gülhan Olcar	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
2000	<i>Ateşböceği</i>	<i>Emel Yıldız (Düz.)</i>	<i>Büyük ve değerli kumandan Atatürk</i>	<i>Kimse gözleri ile hakikatleri göremez</i>
2001	<i>Nabu</i>	<i>H. Sayın</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Göz hiçbir şeyin özünü göremez</i>
2008	<i>Mijde</i>	Yonca Yıldırım	<i>Bir Türk diktatör</i>	<i>Asıl olanı gözler göremez</i>
2005	<i>Mor Menekşe</i>	<i>Murat Uludağ (Haz.)</i>	<i>Bir Türk lideri</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
2010	<i>Öteki</i>	Ahmet	<i>Bir Türk diktatör</i>	<i>Asıl olanı gözler</i>

		<i>Güldoğan</i>		<i>göremez</i>
2002	<i>Bahar</i>	<i>Gülnehal Aydın (Haz.)</i>	<i>Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
2002	<i>Parıltı</i>	<i>Cahide Günay</i>	<i>Büyük bir şef</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez, gönül sezer</i>
2002	<i>Sentez</i>	<i>Faruk Çil</i>	<i>Dediği dedik Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
2003	<i>Tomurcuk</i>	<i>Tayfun Güleç</i>	<i>Dediği dedik Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
2003	<i>Hepşen</i>	<i>Zekai Yiğitler</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Göz hiçbir şeyin özünü göremez</i>
2003	<i>ÜBL</i>	<i>Ülker Baykal</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülmez</i>
2003	<i>Beyan</i>	<i>Ayşe Meral</i>	<i>Baskıcı bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülemez</i>
2004	<i>Gül</i>	<i>Cevdet Yalçın (Haz.)</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez gönül sezer</i>
2004	<i>Aydıncan</i>	<i>Mehmet Can Yeşil (H.)</i>	<i>Dediği dedik Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
2004	<i>Berke</i>	<i>Ö. Lütfü Hepşen</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Göz hiçbir şeyin özünü göremez</i>
2005	<i>Son Nokta</i>	<i>Fikri Çimrin</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Göz hiçbir şeyin özünü göremez</i>
2006	<i>Grup Tema</i>	<i>Cevdet Yalçın</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez gönül sezer</i>
2007	<i>Sembol</i>	<i>Seher Kaya (Düz.)</i>	<i>Dediği dedik Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
2008	<i>Alter</i>	<i>Adile Runa Orhunsoy</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülmez</i>
2010	<i>Mola</i>	<i>Celalettin Aksu (Haz.)</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
2010	<i>Evren</i>	<i>Ülker Baykal</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülmez</i>
2014	<i>İlgi Çocuk</i>	<i>Nadir İpek</i>	<i>Bir Türk devlet adamı</i>	<i>Gözler özünü göremez</i>
2014	<i>Oda</i>	<i>Gökhan Rızaoğlu</i>	<i>Bir Türk Cumhurbaşkanı</i>	<i>En önemli şeyler gözle görülemeyenlerdir</i>
2015	<i>Özyürek</i>	<i>Murat Sukan</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Asıl olan göze görünmez</i>
2015	<i>Tilki</i>	<i>Hasan Gedikoğlu</i>	<i>Bir Türk lideri</i>	<i>Gözler asıl görülmesi gerekeni görmezler</i>
2015	<i>Parıltı</i>	<i>Kemal Yılmaz</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Önemli olaylar çıplak gözlerle görülemez</i>

2015	Optimum	Öznur İnce	Diktatör bir Türk lider	Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez
2015	Kaldırım	Kadri Ceylan	Bir Türk devlet adamı	Gözler özünü göremez
2015	Kuşak	Mustafa Özün	/yazılmamış	Gözler asıl görülmesi gerekeni görmez
2015	Yakamoz	Tayfun Törüner	Bir Türk önderi	Gözler özde olanı göremez
2015	Lotus	Ayberk Erkay	Bir Türk diktatör	Herşeyin özü gözle görülemez
2015	Şule	Naime Erkovan	Bir Türk lideri	Aslolan göze görünmez
2015	Agapi	Elif Öykü Us	Bir Türk lideri	Önemli olan şeyler zaten göze görünmezler
2015	Panama	Ferhat Çınar	Bir Türk önderi	Gözler hiçbir şeyin özünü göremez
2015	Hece	Fahrettin Arslan	Bir Türk diktatör	Asıl olanı gözler göremez
2015	Elips	Gizem Pekin	Bir Türk diktatörü	Gözler hiçbir şeyin özünü görmeye yetmez
2015	1001 Çiçek	Belgin Çınar	Bir Türk lider	Özler görünür değildir gözlere
2015	Arkadaş Çocuk	Belgin Çınar	Bir Türk lider	Özler görünür değildir gözlere
2015	Kafekültür	Halil Gökhan	Bir Türk diktatörü	Göz hiçbir şeyin özünü göremez
2015	Agora	Erhan Kayaalp	Bir Türk diktatör	Aslolan göze görünmez
2015	Remzi	Kerem Topuz	Bir Türk lideri	Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez
2015	İnsan	Yahya Kurtkaya	Dediğim dedik bir Türk yönetici	Hakikati gözlerin görmesi mümkün değildir
2015	Fom	Müge Kalender	Buyurgan bir Türk yönetici	En temel şeyi gözler göremez
2015	Gram	Ayten Dilek Akar	Bir Türk lider	Görülmesi gereken asıl şey gözle görülmez
2015	Bilgeoğuz	Gökçe Alan	Bir Türk lider	Asıl görülmesi gereken gözlere görünmez
2015	Nesil	Ahsen Utku	Bir Türk diktatör	Özde olan gözle

				<i>görülmez</i>
2015	<i>İnkılap</i>	<i>Olca Mağden Ünal</i>	<i>Dediğim dedik bir Türk lideri</i>	<i>Esas olan göze görünmez</i>
2015	<i>Doğu</i>	<i>Kahraman T. Uluocak</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülemez</i>
2015	<i>İthaki</i>	<i>S. İpek Ortaer M.</i>	<i>Bir Türk diktatör</i>	<i>Esas olan göze görünmez</i>
2015	<i>Say</i>	<i>İsmail Yerguz</i>	<i>Dediğim dedik bir Türk lider</i>	<i>Gözler gerçeği göremez</i>
2015	<i>Nilüffer</i>	<i>Oya Özen Mungan</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>İşin özü gözle görülmez</i>
2015	<i>Kabalıcı</i>	<i>Yağmur Şehitoğlu</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Gözler görülmesi gerekeni göremez</i>
2015	<i>Kaynak Çocuk</i>	<i>Yaşar Atan</i>	<i>Etkin bir lider</i>	<i>İnsan o gerçek şeye gözleriyle ulaşamaz</i>
2015	<i>Yapı Kredi</i>	<i>Ayberk Erkey</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Aslolan görünmez göze</i>
2015	<i>Pena</i>	<i>Traje Tanrikulu</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Asıl önemli olan gözle görülmez</i>
2015	<i>Çiçek</i>	<i>Hande Özelçi İper</i>	<i>Dediği dedik bir Türk önderi</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
2015	<i>Tutku</i>	<i>Emir Aktan</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçekten önemli olanlar göze görünmez</i>
2015	<i>Yaba</i>	<i>A.Cengiz Bükür</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Özden olan şey gözle görülemez</i>
2016	<i>Gugukkuşu</i>	<i>M.Ali Ayyıldız</i>	<i>Büyük bir Türk şefi</i>	<i>İşin özü gözle görülmez</i>
2015	<i>Parga</i>	<i>İsmail İmre</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin özü gözle görülmez</i>
2015	<i>Notos</i>	<i>Orçun Türkay</i>	<i>Tüm yetkileri eline alan bir Türk yönetici</i>	<i>İşin özü göze görünmez</i>
2015	<i>Palto</i>	<i>Serkan O. Özağaç</i>	<i>Otoriter bir Türk lider</i>	<i>Gerçeği yalnızca kalp gözüyle bakanlar görebilir</i>
2015	<i>İkaros Çocuk</i>	<i>Mehmet Yalçın</i>	<i>Buyurgan bir Türk yönetici</i>	<i>Özde önemli olanı gözler göremez</i>
2015	<i>Yuva</i>	<i>Onur Tunç</i>	<i>Bir Türk diktatör</i>	<i>Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez</i>
2015	<i>3 Adam</i>	<i>Adnan Yaşar</i>	<i>Bir Türk lideri</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
2015	<i>Bilgi</i>	<i>Aslı Candaş S.</i>	<i>Bir Türk lider</i>	<i>Aslolan göze görünmez</i>

2015	Puslu	Birgül Yorulmaz	Çok etkili bir Türk lideri	Gerçeğin aslı gözle görülmez
2015	Boyalıkuş	Yaşar Atan	Etkin bir lider	İnsan o gerçek şeye gözleriyle ulaşamaz
2015	We-Toi	Kerim Türkmen	Bir Türk lideri	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Lokomotif	Kerim Türkmen	Bir Türk lideri	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Koral	Ecem Kodak	Türk lideri	Gerçeğin özü gözle görülmez
2015	EZR	Hülya Turan	Bir Türk lider	Asıl önemli olan gözlere görünmez
2015	Altın Kitaplar	Sedef Ecer-İzzeddin Çalışlar	Dediği dedik bir Türk lider	Aslolan gözle görülmez
2015	Dört Nokta	Deniz Tepe	Bir Türk devlet adamı	Hakikat gözle görülemez
2015	Doğan Egmont	Özgür Sinan	Dediği dedik bir Türk önderi	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Cinus	Avni Karahisar	Bir Türk önder	Hakikat bazen gözlerde perdeli kalır
2015	Büyülü Fener	Işık Ergüden	Bir Türk diktatör	Asıl görülmesi gereken gözle görülmez
2015	Nar Çocuk	Hasan Karahisar	Bir Türk diktatör	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Mavibulut	Sumru Ağıryürüyen	Dediği dedik bir Türk lider	Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez
2015	Pupa	Atakan Ural	Bir Türk lideri	Aslolan göze görünmeyendir
2015	Ez-De	Mehmet Ş. Kara	Türk bir lider	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Lotus	Haktan Birsell	Bir Türk diktatör	Aslolan göze görünmez
2015	Can	Cemal Süreya-Tomris Uyar	Dediği dedik bir Türk önderi	Gerçeğin mayası gözle görülmez
2015	Nemesis	Mina Akçen	Bir Türk önder	Gözler gerçeği her zaman görmeyebilir

2015	Yason	Kemal Taşkıran	Otoriter bir Türk lider	Göz, özü göremez
2015	Epsilon	Yiğit Bener	Bir Türk diktatör	İşin özü gözle görülmez
2015	Sınırsız	Nahide Kılıç	Türk bir lider	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Kanyon	Ahmet Korkmaz	Bir Türk lideri	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	İmge	Meltem Özataç	Otoriter bir Türk lideri	Gerçeğin özü gözle görülmez
2015	Zeplin	Murat Erşen	Bir Türk diktatörü	Esas olan gözlerden gizlenir
2015	Kapı	Ahmet Muhip Dıranas	Büyük bir önder	Öz, gözlerle görünmez
2015	Uğur Tuna	Özge Taş	Bir Türk lideri	Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Kırmızıkeci	Aylin Yengin	Bir Türk lideri	Esas görülmesi gerekeni gözler göremez
2015	Everest	Selim İleri	Dediği dedik sınırsız yetkili bir Türk başkanı	Göz, göremez özdenliği
2015	Yediveren	A.Meryem Kartal	Türk komutanı	En temel şeyi gözler göremez
2016	Uğur Tuna	Ayşenur Yıldız	Dediğim dedik bir Türk önder	Gerçeğin mayası gözle görülmez
2016	Eksik Parça	Azra Erhat	Dediği dedik bir Türk önderi	İçyüzünü göz sezemez gönül sezer
2016	Karbon	Özge Akkaya	Dediğim dedik bir Türk önderi	Öz, göze görünmez
2016	Anda	Derya Öztürk	Ölüm döşeginde olan Türk lideri	Asıl önemli olan şey gözlerle görünmez
2016	Fark Çocuk	Nuray Polat	Bir Türk lider	Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez
2016	Edip	Mümin Semerci	Bir Türk önderi	En temel şeyi gözler göremez
2016	Düz Yazı	Özlem Avcı	Bir Türk diktatör	Bir şeyin özü göze görünmez
2016	Boğaziçi	Defne Didem Dinç	Bir Türk diktatör	Öz, göze görünmez
2016	Khora	Erhan Kayaalp	Bir Türk diktatör	Aslolan göze görünmez
2016	Genç Destek	Atahan-Kaan	Bir Türk lideri	Gözler asıl

		<i>Cumalihoğlu</i>		<i>görülmesi gerekeni göremezler</i>
2016	<i>Tuti</i>	<i>Hasan Kenan</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Öz, gözlere gözükmeyiz</i>
2016	<i>Etkin</i>	<i>Tülay Özekin</i>	<i>Bir Türk diktatör</i>	<i>Maya gözlerle algılanmaz</i>
?	<i>Somut Yayın Dağıtım</i>	<i>İrem Mantı</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Hakikatın özü gözle görülemez</i>
?	<i>Gendaş A.Ş.</i>	?	<i>/yazılmamış</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez gönül sezer</i>
?	<i>Gönül Yayın Dağıtım</i>	<i>Gülhan Olcar</i>	<i>Bir Türk önderi</i>	<i>Gerçeğin mayası gözle görülmez</i>
?	<i>Baran</i>	<i>Mustafa Kemal Güngör (Düz.)</i>	<i>/yazılmamış</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez gönül sezer</i>
?	<i>Düş Ülkesi</i>	?	<i>Bir Türk lideri</i>	<i>Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez</i>
?	<i>Kurtuluş</i>	?	<i>Büyük bir şef</i>	<i>İçyüzünü göz sezemez gönül sezer</i>

Kaynak: (<http://agorakitapligi.com/kucuk-prens-kucuk-prenslere-karsi/>, Erişim Tarihi: 03.01.2020).

Çevirilerin kaynak metne göre değerlendirilmesinde izlenecek yol şu şekildedir;

Burada ele aldığımız çevirilerin biri erkek (EM1); diğeri bayan(EM2) çevirmen tarafından yapılmıştır. Bununla amacımız bir çeviride erkek ve bayan çevirmenin çeviride uyguladıkları stratejiyi tespit etmek ve stil ve sözcük seçimindeki tercihlerini görmek ve buna göre sonuçta bir karar vermek olacaktır.

Bu kararımızda Nihan Özyıldırım'ın çevirmenlik mesleğini yürütmesinin; Buğra Özmüldür'ün ise çeviriyi bir meslek olarak icra etmediğini göz önünde tutacağız. Böylece çevirmen ile çevirmen olmayan kişilerin çeviri sürecinde nasıl bir strateji izlediklerini ortaya çıkaracağız.

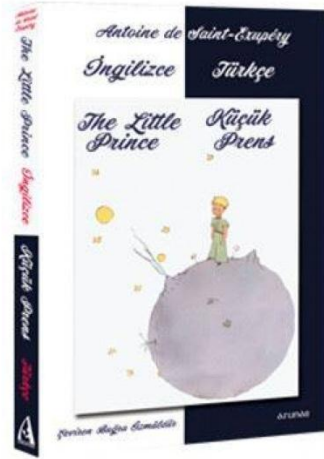
Çünkü çevirmenlik sadece dile hâkimiyetle yerine getirilecek bir eylem değildir. Bu açıdan bakıldığında çeviri kalitesi ve iletişim işlevi de değerlendirilmiş olacaktır. Bu bakımdan her iki çevirmenin “çevirmen” olarak bu metni nasıl algıladıklarını ortaya çıkaracağız.

6.3. Çevirmenler Hakkında Bilgi

6.3.1. Buğra Özmüldür (EM1)

Oyuncu ve çevirmen olan Buğra Özmüldür 21 Nisan 1991 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Oyunculuk hayatına 9 yaşında Sinan Çetin'in çektiği Çamlıca Gazoz reklamı ile başlayan Buğra Özmüldür daha sonra Reklam Özdenetim Kurulu'nun bir kampanya reklamında oynamıştır. Buradaki oyunculugu Sihirli Annem'in ilk yönetmeni Ersoy Güler tarafından beğenilir ve Cem karakteri için Buğra Özmüldür uygun kişi olarak görülür.

Sihirli Annem devam ederken yine Sinan Çetin'in yönettiği Tansaş reklamında oynayan Buğra Özmüldür, Sihirli Annem bittikten sonra Selena'da 1 bölüm konuk oyunculuk yapmıştır. Marmara Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü mezunudur. 2013 Yılında Perde isimli kısa metraj filmde Kutay denizler ve Burak Babayiğit'in yönetmenliğinde Baran Kara isimli karakteri canlandırmıştır. 2015 Nisan ayında Senden “Olaylar Olaylar ve Mevzu Çarşamba” adlı sinema filminde cast direktörlüğü ve oyunculuk yapmıştır.

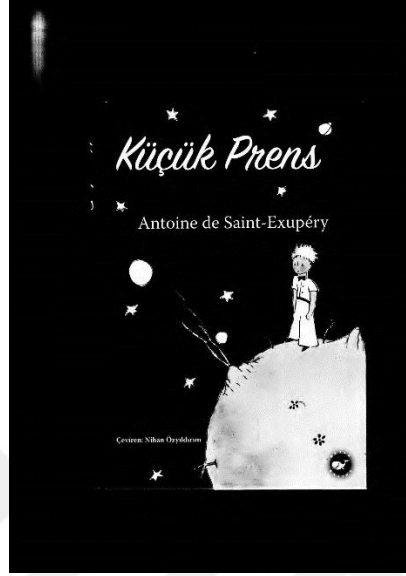
Resim 4: Buğra Özmüldür'ün Çevirisi

Kaynak: (<https://1000kitap.com/yazar/bugra-ozmuldur> , Erişim Tarihi: 15.01.2020).

6.3.2.Nihan Özyıldırım (EM2)

1972'de Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli işlerle uğraştı. Fransızcadan edebiyat ve sosyal bilim

çevirileri yaptı. Çevirmenler Meslek Birliği üyesidir. İstanbul’da yaşamaktadır. Çeviri yaptığı yazarların bazıları: Jules Verne, Guillaume Apollinaire, Paul Ricaut, Paul Veyne, Matthieu Ricard, Jean-François Revel, Evelyne Bloch-Dano, Andre Gorz ve Marcel Mauss.

Resim 5: Nihan Özyıldırım’ın Çevirisi

Kaynak: <https://canyayinlari.com/kisidetay/cevirmenler/14413/nihan--ozyildirim/>
(Erişim Tarihi: 15.01.2020).

6.4. İki Çevirinin Karşılaştırılması

Kaynak metin: KM: Antoine de Saint-Exupery: The Little Prince (221 sayfa)

Erek metin: EM1: Buğra Özmüldür: Küçük Prens (İngilizce-Türkçe metin bir arada, 221 sayfa)

Erek metin: EM2: Nihan Özyıldırım: Küçük Prens (124 sayfa)

Küçük Prens romanı Türkiye’de en çok çevirilen eserler arasında yer almaktadır. Bazı çeviriler ideolojik açıdan yapılmasına karşın burada konumuz yapılan çevirilerin iki farklı cinsiyet tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu çalışmamızın amacı herhangi bir ideolojik söylem veya niyet okuyuculuğu değil çeviri8bilim) açıdan yapılan aktarımların irdelenmesi olacaktır. Sonuçta, erkek ve bayan çevirmenin çevirilerinde

izledikleri çeviri stratejilerini, sözcük seçimlerini ve stil farklılıklarını ortaya koymak ve yorumlamaktır.

6.4.1. Özmüldür ve Özyıldırım tarafından Türkçeye Çevirilen Küçük Prens'in Çeviri Kıyaslaması

Tablo 2: Küçük Prens Çevirisi Örnek 1

KM (İng)Katherina Woods	EM1 (Buğra Özmüldür)	EM2 (Nihan Özyıldırım)
<i>“But they answered frighten? Why should any one be frightened by a hat?”</i> (Woods, 1970: s.8)	“Cevapları şöyle oldu: Neden korkunç olsun ki? Bir şapka ne kadar korkunç olabilir ki?” (Özmüldür, 2017: s.9)	“Bir şapkadan niye korkalım ki?” diye cevap verdiler. (Özyıldırım, 2017: s.10)

Yorum 1:

“*But they answered:* cevapları şöyle oldu (EM1) ; Cevap şu oldu (EM2)” ifadelerinde çeviri amacı yerine getirilmiş olmasına karşın (EM2) daha kısa bir ifadeyi tercih etmiştir. Bu da bayan çevirmenin mesajı bozmadan kısalığı ve sadeliği tercih ettiği görülmektedir.

“*Why should any one be frightened by a hat?*” cümlesinin çevirisinde de bayan çevirmen kısa ifadeyi yeğlemiştir. Ancak EM1 stil bakımından daha düzgün görülmektedir.

Tablo 3: Küçük Prens Çevirisi Örnek 2

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
<i>“But since the grown-ups were not able to understand it, I made another drawing: I drew the inside of a boa constrictor, so that the grown-ups could see it clearly”</i> (Woods, 1970: s.8).	“Büyüklerin dar kafaları, benim çizimimi anlamaya yetmediği için sonra oturup başka bir resim daha yaptım. Bu sefer boa yılanının içini de çizdim, Zaten büyükler hep böyledi, ille de açıklama beklerler” (Özmüldür, 2017: s.9)	“Bunun üzerine büyükler anlayabilsin diye boa yılanının içini de çizdim. Büyüklere her zaman açıklama yapmak gerekir” (Özyıldırım, 2017: s.10)

Yorum 2: EM1 de daha güncel ve metne bağlı çeviri yapmasına karşın, EM2 de bayan çevirmen daha olumlu yumuşak bir dil kullanmıştır. “Büyükler anlayabilsin diye” ifadesi kullanılmıştır.

Tablo 4: Küçük Prens Çevirisi Örnek 3

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
“When a mystery is too overpowering, one dare not disobey” (Woods, 1970: s.14).	Karşınızda gizemli bir adam varsa ve sizden güçlü bir ses tonuyla bir şeyler istiyorsa itaat etmemek hayli zor oluyor. (Özmüldür, 2017: s.15)	Gizem çok büyük olduğunda karşı durmaya cesaret edemez insan. (Özyıldırım, 2017: s.14)

Yorum 3:

Bayan çevirmen daha kısa ve öz ifadeler kullanmıştır. Buan karşın Erkek çevirmen metne daha sadık kalarak uzun cümleler kullanmıştır.

Tablo 5: Küçük Prens Çevirisi Örnek 4

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
“No, no, no! I don’t want an elephant inside a boa constrictor. A boa constrictor is a very dangerous creature, and an elephant is very cumbersome” (Woods,1970: s.16).	“Hayır, hayır, hayır! Fil yutmuş bir boa yılanı çizmeni istemedim senden. Boa yılanları çok vahşi hayvanlardır, filler de bir o kadar hantal” (Özmüldür, 2017: s.17).	“Hayır, hayır! Boa yılanı içinde fil istemiyorum. Boa yılanı çok tehlikeli, fil de çok fazla yer kaplar. (Özyıldırım, 2017: s.14)

Yorum 4:

Erkek çevirmen sürekli kaynak metne bağlı kalmasına karşın, bayan çevirmen kısa ve yumuşak ifadeleri seçmeyi yeğlemiştir. (vahşi < tehlikeli)

Tablo 6: Küçük Prens Çevirisi Örnek 5

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
“And he sank into a reverie, which lasted a long time. Then, taking my sheep out of his pocket, he buried himself in the contemplation of his treasure”(Woods, 1970:s.16).	“Gözleri daldı. Uzun süre öyle kaldı. Daha sonra cebinden, çizdiğim resmi çıkarıp sahip olduğu yeni hazinesini hayranlıkla inceledi” (Özmüldür, 2017: s.25).	“Sonra uzun süre hayallere daldı ve koyunumu cebinden çıkarıp hazinesini seyretmeye koyuldu” (Özyıldırım, 2017: s.19).

Yorum 5:

Bayan çevirmen “hayal” sözcüğünü kullanarak kadınsı bir sözcük seçmiştir. “Hayallere dalmak” ifadesi ile şiirsel bir ifade kullanmış oldu.

Tablo 7: Küçük Prens Çevirisi Örnek 6

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
“Straight ahead of him, nobody can go very far...” (Woods, 1970: s.28).	“Her ne kadar burnumuzun dikine de gitsek gitmek istediğimiz yerden asla yeterince uzaklaşamayız zaten” (Özmüldür, 2017: s.29)	“Alıp başını gitse bile çok uzaklaşamaz zaten...” (Özyıldırım, 2017: s.19)

Yorum 6:

Kadın çevirmen, sade ifade kullanarak anlaşılmayı kolaylaştırmıştır. Erkek çevirmen “burnumuzun dikine gitmek” deyimini kullanarak çeviriye uygun bir ifade seçmiştir.

Tablo 8: Küçük Prens Çevirisi Örnek 7

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
“If you were to say to the grown-ups: “I saw a beautiful house made of rosy brick, with geraniums in the windows and doves on the roof,” they would not be able to get any idea of that house at all” (Woods, 1970: s.34).	“Örneğin; bir büyüğe gidip “Kırmızı tuğlalardan yapılmış çok güzel bir ev gördüm, pencerelerden sardunyalardan sarkıyordu, çatısında da güvercinler uçuşuyordu.” dersiniz o evi akıllarında canlandırmayı başaramazlar” (Özmüldür, 2017: s.35).	“Büyüklerle “Pembe tuğlalı, pencerelerinde sardunyalardan, çatısında güvercinler olan çok güzel bir ev gördüm,” dersiniz bu evi hayallerinde canlandırmayı beceremezler” (Özyıldırım, 2017: s.23).

Yorum 7:

Erkek çevirmen sürekli çevisine açıklama getirirken, kadın çevirmen her zaman olduğu gibi sade ve anlaşılır ve burada “...akıllarında canlandırmayı başaramazlar.” Karşılığında daha duygu yüklü “hayallerinde canlandırmayı beceremezler” cümlesi ile aktarmıştır. Erkek çevirmen daha güncel ve metne bağımlı çeviriler yaptığını görüyoruz.

Tablo 9: Küçük Prens Çevirisi Örnek 8

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
<i>“For I do not want any one to read my book carelessly. I have suffered too much grief in setting down these memories”</i> (Woods, 1970: s.36).	“Kitabımın baştan savma okunmasını istemem açıkçası, Küçük Prens’le ilgili anılarımı toplayıp kağıda dökmem de hiç kolay olmadı benim için” (Özmüldür, 2017: s.37).	Kitabımı kimsenin hafife almasını istemem. Bu hatıraları anlatırken çok acı çektim (Özyıldırım, 2017 :s.24).

Yorum 8:

“hiç kolay olmadı benim için” ifadesini; kadın çevirmen “çok acı çektim.” cümlesi karşılamıştır. Kadın çevirmen yaptığı aktarımla duygusal ve hassas sözükleri seçtiğine tanık olmaktadır.

Tablo 10: Küçük Prens Çevirisi Örnek 9

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
<i>“Indeed, as I learned, there were on the planet where the Little Prince lived—as on all planets—good plants and bad plants. In consequence, there were good seeds from good plants, and bad seeds from bad plants. But seeds are invisible. They sleep deep in the heart of the earth’s darkness, until some one among them is seized with the desire to awaken. Then the little seed will stretch itself and begin—timidly at first—to push a charming little sprig inoffensively upward toward the sun”</i> (Wood, 1970: s.36).	“Daha sonra öğrendim ki Küçük Prens’in gezegeninde, bizimkinde olduğu gibi yararlı ve zararlı bitkiler varmış. Tüm bu bitkilerin gezegenin her yerinde tohumları olabiliyormuş ve bu tohumlar toprağın altında derin bir uykudan aniden uyanıp toprağın dışına çıkmak üzere filiz verebilirmiş. Toprağın altından gerinerek serpilerek yeryüzüne çıkan bu filizler, güneşi görmeye başlarmış” (Özmüldür, 2017: s.43-44).	“Bütün gezegenlerde olduğu gibi Küçük Prens’in gezegeninde de yararlı ve zararlı otlar vardı. Bunun sonucunda yararlı otların yararlı, zararlı otların zararlı tohumları oluyordu. Ama tohumlar gözle görülmez. Aralarından birinin uyanacağı tutana kadar toprağın sırrı içinde uyurlar. Sonra tohum gerinir ve zararsız, hayranlık verici, incecik bir filizi utangaçça güneşe doğru uzatır” (Özyıldırım, 2017: s.28-29).

Yorum 9:

Kadın çevirmen, daha anlaşılır cümleler kullanmıştır. İfadelerin kısa olması yanında seçtiği sözcükler her zaman olduğu gibi “hayranlık verici, incecik bir filizi utangaçça güneşe doğru uzatır” anlatımı ile duygusallığı aktarımlarında tercih ettiği gözlenmektedir.

Tablo 11: Küçük Prens Çevirisi Örnek 10

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
<i>“Oh, Little Prince! Bit by bit I came to understand the secrets of your little life... For a long time you had found your only entertainment in the quiet pleasure of looking at the sunset. I learned that new detail on the morning of the fourth day, when you said to me: “I am very fond of sunset. Come, let us go look at a sunset now” (Woods, 1970: s.50).</i>	<i>“Küçük Prens... Gizemli hayatının ne kadar üzücü olduğunu yavaş yavaş öğreniyordum. Onu her akşam güneşin batışını izlerken görüyordum. Huzurla gökyüzüne bakıyordu. Birlikte geçirdiğimiz dördüncü günün sabahında, yeni bir şeyler daha öğrendim. “Güneşin batışını izlemek çok hoşuma gidiyor. Gidip beraber izleyelim mi?” demişti bana” (Özmüldür, 2017: s.51).</i>	<i>“Ah, Küçük Prens! İşte böyle yavaş yavaş anladım senin kısa ve hüzünlü hayatını. Uzun süre günbatımlarının dinginliğiyle avunmuştum. Bu ayrıntıyı da dördüncü günün sabahı, “Günbatımlarını çok severim. Hadi bir günbatımı seyretmeye gidelim,” dediğinde öğrendim” (Özyıldırım, 2017: s.32).</i>

Yorum 10:

Erkek çevirmen “üzücü” sözcüğünü kullanırken; kadın çevirmen “hüzünlü” ifadesini seçmiştir. Yine burada kadın çevirmen duygusal ve bir anlamda şiirsel kavramları tercih ettiğini görmekteyiz. Erkek çevirmenin “Onu her akşam güneşin batışını izlerken görüyordum.” İfadesine karşılık olarak kadın çevirmen, “gün batımlarının dinginliğiyle avunmuştum” cümlesini tercih etmiştir. Burada da çevirisine şiirsel bir anlam yüklemiştir.

Tablo 12: Küçük Prens Çevirisi Örnek 11

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
<i>"I don't believe you! Flowers are weak creatures. They are naïve. They reassure themselves as best they can. They believe that their thorns are terrible weapons..."</i> (Woods, 1970: s.56).	"Sana inanmıyorum! Çiçekler zayıf canlılardır, çok da naiflerdir. Kendilerini güvende tutmak isterler, dikenleri de bunu sağlayan en önemli silahlarıdır." (Özmüldür, 2017: s.57).	"İnanmıyorum sana! Çiçekler zayıftır. Narindir. Ellerinden geldiğince kendilerini koruyorlar. Dikenleriyle korkunç göründüklerini sanıyorlar." (Özyıldırım, 2017: s.35)

Yorum 11:

Kadın çevirmen "Çiçekler zayıftır. Narindir" derken erkek çevirmen "Çiçekler zayıf canlılardır, çok da naiflerdir" cümlesi ile daha ortadan ifadeler kullanmıştır.

Tablo 13: Küçük Prens Çevirisi Örnek 12

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
<i>"On one star, one planet, my planet, the Earth, there was a little prince to be comforted. I took him in my arms, and rocked him. I said to him: "The flower that you love is not in danger. I will draw you a muzzle for your sheep. I will draw you railing to put around your flower. I will-"</i> (Woods, 1970: s.60).	"Milyonlarca yıldızın arasındaki bir gezegende, kendi gezegenimde rahatlatmam gereken biri vardı; Küçük Prens. Ona sarılıp biraz olsun içini ferahlatmak isterdim. Çiçeğin için endişelenmene gerek yok. Koyununa bir ağızlık çizeceğim, çiçeğin için de bir çit. Eğer istersen-" (Özmüldür, 2017: s.57).	"Bir yıldızın, bir gezegenin, benim gezegenim olan Dünya'nın üzerinde teselli edilmesi gereken bir küçük prens vardı! Onu kollarıma aldım. Usulca salladım. "Sevdiğin çiçek tehlikede değil. Koyununa bir ağızlık çizerim. Çiçeğin etrafına da bir çit. Ben..." diye kekeledim" (Özyıldırım, 2017: s.37).

Yorum 12:

Erkek çevirmen "Ona sarılıp biraz olsun içini ferahlatmak isterdim." Derken kadın çevirmen "Onu kollarıma aldım. Usulca salladım" ifadesiyle bir anne şefkatini

çevirisine yanıtmıştır. Böylece çeviride kadın olma özelliğinden dolayı”annelik” duygusunu da yansıtmak istemiştir.

Tablo 14: Küçük Prens Çevirisi Örnek 13

KM (İng) (Woods)	EM1 (Özmüldür)	EM2 (Özyıldırım)
“Sire—over what do you rule?” (Woods, 1970: s.84)	“Majesteleri... Siz neyi, kimi yönetiyorsunuz acaba?”(Özmüldür, 2017: s.57)	“Majesteleri, acaba siz neye hükmediyorsunuz?” (Özyıldırım, 2017: s.52)

Yorum 13:

Erkek çevirmen “kimi yönetiyorsunuz ?” ifadesine karşın; kadın çevirmen de “neye hükmediyorsunuz?” karşılığını vermiştir. Kadın çevirmenin burada geleneksel bir sözcük kuulanmış, erkek çevirmen ise güncel bir ifade kullanmıştır. Burada genelde kadın çevirmenlerin daha çok geleneksel oldukları savunulmaktadır. Buna uygun bir durumun olduğu anlaşılmaktadır. Yani burada geleneksel bir sözcük seçimi bu görüşü teyit etmektedir.

SONUÇ

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, kadın çevirmenin kullandığı sözcükler, daha duygusal daha yumuşak ve sert ifadelerin olmadığını görüyoruz. Erkek çevirmen ise olayları duygusallıktan daha uzak olduğu gibi kaynak metne sadakat göstererek “eril” bir yaklaşımla anlatmaktadır. Her iki çevirmen de kaynak metinden uzaklaşmadan çeviri yapmışlardır.

Burada kadın çevirmenin çeviriye “feminist” bir yaklaşım kattığını söyleyemeyiz. Ancak kadın olarak çevirisini daha duygusal sözcükler kullanarak yapmıştır. Bu sözcükleri karşılaştırsak bu durum daha da belirginleşecektir:

Erkek çevirmenin sözcük seçimi:

- *Büyüklerin dar kafaları*
- *İtaat etmemek*
- *Vahşi*
- *Gözleri daldı. Uzun süre öyle kaldı.*
- *Burnumuzun dikine de gitsek*
- *Başaramazlar.*
- *Hiç kolay olmadı benim için.*
- *Toprağın altından*
- *Gerinerek serpilerek yeryüzüne çıkan bu filizler, güneşi görmeye başlarmış*
- *Üzücü*
- *Çiçekler zayıf canlılardır*
- *Ona sarılıp biraz olsun içini ferahlatmak isterdim.*

Kadın çevirmenin sözcük seçimi:

- *Büyükler anlayabilsin diye*
- *Cesaret edemez*
- *Tehlikeli*
- *Sonra uzun süre hayallere daldı*
- *Alıp başını gitse bile*
- *Beceremezler*

- *Çok acı çektim.*
- *Toprağın sırrı hayranlık verici, incecik bir filizi utangaçça güneşe doğru uzatır*
- *Hüzünlü*
- *Çiçekler zayıftır. Narindir.*
- *Onu kollarıma aldım, usulca salladım.*

Deneyimlerimize ve buradaki tespitlerimize göre, kadın ve erkek çevirmenler genelde aynı kulvarda olup, ancak çeviriyi kendi duyumlarına, duygularına ve çeviri becerilerine göre yapmaktadırlar. Hatta “birçok kadın çevirmen çevirilerini erkek çevirmenlerden daha kaliteli yaptıkları” savunulmaktadır.

Bu görüş oldukça iddialı bir ifadedir. Çevirinin kalitesi ve kabul edilebilirliği çevirmene göre değişir. Bir metin hem erkek hem de kadın çevirmen tarafından farklı ve güzel çevirilebilir. Kimi zaman erkek; kimi zaman kadın çevirmen daha güzel ve anlaşılır çeviri yapabilir.

Ancak yukarıdaki örneklemelerimizde kadın çevirmenlerin sosyal içerikli metinlerde romanlar, şiirler ve betimleme/tasvir metinlerinde daha çok başarılı oldukları söylenebilir. Buna karşın, erkek çevirmenler de teknik ve bilimsel metin çevirilerinde daha fazla başarılı (nesnel) olduklarını söyleyebiliriz.

Erkek çevirmenler nesnellığe daha yatkın oldukları için başarılarını bu tür metinlerde kolay gösterebilirler. Ancak şunu da ifade etmeliz ki, bu durum her zaman böyle gerçekleşmez. Çünkü çeviri olayı görecelidir ve çevirmenin erkek olsun kadın olsun performansına göre değişir.

Bu makale, Feminist Çeviri bağlamında erkek ve kadının, gerek biyolojik gerekse toplumsal cinsiyet ile ilintili olarak değişen kültürel, sosyal, ruhsal ve içsel tutumların çeviri kararlarını ne kadar etkilediğini belirtmektedir. Çeviri olgusu, anlama ve anlamlandırma yetisine bağlı olarak gelişen bilgi birikimini yorumlayarak erek kitleye ulaştırma, dönüştürme işidir. Ayrıca çevirmen hem kaynak kültüre hem de erek kültüre vakıf olması gereken kişidir. Fakat çevirmen hem kaynak hem de erek metne ne kadar vakıf olursa olsun çeviri esnasında farkında olarak ya da olmayarak kendi düşünce ve yorumlarını çevirisine yansıtmaktadır.

Farklı biçimlerde kültür ve cinsiyet arasındaki ilişkinin dünyanın farklı bölgelerinde ve çok çeşitli bağlamlarda farklılık gösterdiği açıktır.

Bazı görüşlere göre, kadınların dil muhafazakârlığının ağır bastığı ve kadınların diyalekt/lehçe kullanımına fazla bağlı olmayışları birçok çalışmada işlenmiştir. Yani kadınların erkekler kadar dialekt/lehçe kullanım konusunda tutucu olmadıkları düşünülmektedir.

Erkekler gibi kadınlar da lehçelerine sadık kalmak için her zaman hoş, tatlı sözler söylerler. Hassas ve zevkli ifadeleri tercih ederler; bu nedenle, tutum ve doğallıklarına uygun düştüğü ölçüde uygun yabancı kelimeleri kabul etme eğilimindedirler. Bu görüşler genellikle, marjinal gözlemler olarak formülize edilebilecek ifadelerdir. Cinsiyette lehçe kullanımı bağlamında bir anket çalışması yapılmıştır. Örneklem 14 ile 40 yaşları arasında 58 kadın ve 57 erkek kardeşten (39 aileden) oluşuyordu, çalışmanın odak noktası lehçe yeterlilik, lehçe kullanımı ve lehçe değerlendirmesi inceleme kategorileriydi. (Sieburg,2019:119)

Yani erkekler, kız kardeşlerden daha fazla diyalekt/lehçe kullanmaktadırlar. Erkek ve Kadın meslektaşları arasında diyalekt/dil kullanımında farklılıklar vardır.

Aile içindeki dil kullanımına ilişkin ayrıntılı bir çalışma, erkek kardeşlerin ebeveynleri ile kızlardan daha lehçeli konuştuğunu göstermiştir. Aile içi kullanımın genel karşılaştırmasında, kardeşler ve ebeveynler arasında neredeyse tamamen bir lehçe kullanıldığı görülmektedir.

Buna karşılık, ailedeki kadın/kız kardeşler erkek kardeşlerden ve diğer yandan ebeveynlerden çok daha az lehçe kullanmaktadır.

Yapılan çalışmalarda, kadınların erkeklerde olduğu gibi aynı derecede tutucu olmadıkları izlenimine varılmıştır. Erkekler gibi diyalekt kullanma yerine, kadınlar her zaman hoş, tatlı sözler kullanmayı tercih ederler. Hassas ve zevkli ifadeler eğilimlidirler. Bu nedenle, güzelliklerine ve yapılarına uygun olduğu sürece yabancı kelimeleri kabul etme eğilimindedirler. (Sieburg,2019:120)

Özellikle kişilerin ve erkek-kadın gruplarının eğitimi ve sosyal yapılarının farklılıkları sonuçlara etkisi büyük olmuştur. Standart dil kadınlar tarafından daha çok tercih edildiği gözlenmiştir.

Ancak meslek ve bilimsel dil kullanımları erkek-kadın ayırımını etkilememektedir. Her iki grup da ilgili uzmanlık dilini aynı şekilde kullanmaktadırlar.

Kadınlarda dil kullanımı, erkeklere göre sosyo-psikolojik yönleri dayanmasına karşın, erkeklerde daha çok iletişim amaçlı kullanım görülmektedir. Bu nesnellik erkeklerde daha çok görüldüğünü örneklerde görmekteyiz. Buğra Özmüldür'ün sadece dile hâkimiyeti ile yaptığı çeviride olaylara nesnel yaklaştığını görmekteyiz. Nihan Özyıldırım'ın aynı zamanda çevirmenlik olarak meslek icra etmesi çeviriye kazandırdığı kısa ve özgün deyişleri ve ifadeleri ile dikkat çekmektedir.

Çeviriyi optimal olarak yapabilmek için dile hakimiyet veya çeviri bölümünden mezun olmanın yeterli olmadığı aynı zamanda alan çalışması yapmanın yani çeviriyi bir meslek edinmenin de önemli olduğunu tespit etmiş oluyoruz.

KAYNAKÇA

- Abu-Lughod, Lila (2007). *Oryantalizm ve Ortadoğu Feminist Çalışmaları*. Harvard University Press, Cambridge, 2013 Oryantalizm Tartışma Metinleri
- Albayrak, Şule (2014). Eşitlik Adalet Sağlar mı? İstanbul: Yaşam Kültürü Dergisi(8)
- Bora, Aksu (2008). *Ortadoğuda Kadın Hareketleri: Farklı Yollar, Farklı Stratejiler İstanbul*. İTÜ Siyasal Bilgiler Dergisi no: 39
- Durusoy, Ali (2014). “Hüve Hüve” Türk Diyanet Vakfı. İstanbul: İslâm Ansiklopedisi. Cilt:19 (s.67)
- Eruz, Sakine (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingua Yayınları
- Flotow von, Luise (2008). *Translation and Gender Translation in the Era of Feminism* Manchester, UK: StJerome Publishing
- Göktaş, Nazik (2015). *Batıda Kadın Çevirmenler ve Çeviri Serüvenleri*. Ankara: Ürün Yayınları
- Kanlı, Tuğba (2009). *Odalık: Avrupa’nın Görsel İmgeleminde “Doğulu” Kadın*. Ankara Üniversitesi. Kültür Araştırmaları Sempozyumu. Ankara
- Köksal, Sevdije /Yücel, Faruk (2012). *Çeviride Cinsiyetin İzdüşümü: Bachmann’ın ‘Undine Geht’ Çevirileri*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt:21 Sayı: 2
- Lewis, Bernard (1995). *Cultures in Conflict Christians, Muslims, and Jews in the Age of Discovery* Newyork, UK: Oxford University Press
- Messner, Sabine & Wolf, Michaela (2001). *Probleme und Methoden der Übersetzungswissenschaft*. Graz.
- Messner, Sabine & Wolf, Michaela (2013). *Übersetzung aus aller Frauen Länder. Beiträge zu Theorie und Praxis weiblicher Realität in der Translation*. Graz.
- Nida, Eugene (1963). *Customs, Culture and Christianity*. London Tyndale Press
- Özmüldür, Buğra (2017). *Küçük Prens “The Little Prince”(çeviri)*. İstanbul: Arunas Yayıncılık
- Öztürk, İlyas (2017) *Çeviride Cinsiyet ve Kadın Perspektifinden Çeviri PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C:3 S:4*
- Özyıldırım, Nihan (2017). *Küçük Prens(çeviri)*. İstanbul: Beyaz Balina Yayıncılık
- Said, Edward (2003). *Şarkiyatçılık*. İstanbul: Metis Yayınları
- Schlüter, Manfred (2017). *Die Welt zwischen zwei Buchdeckeln*. Norderstedt: BoD Books on Demand Verlag

Sieburg Heinz (2019). “Sprache und Geschlecht” ZIG Zeitschrift für Interkulturelle Germanistik. Bielefeld: H1 Transcript Verlag

Yaraman, Ayşegül (2001). Resmi Tarihten Kadın Tarihine. Ankara: Bağlam Yayınevi

Woods, Katherina (1970). “The Little Prince” written and illustrated by Antoine de Saint-Exupery

İnternet Kaynakları

<http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1380393234> Erişim tarihi: 08.12.2019

<http://ilef.ankara.edu.tr/fotograf/gorsel/dosya/1259056151odalikson.pdf> Erişim tarihi: 05.04.2019

www.ozetkitap.com (İnanç ve İktidar Ortadoğu'da Din ve Siyaset) Erişim tarihi: 02.04.2019

Wikipedia. Türkiye’de kadın hakları Erişim Tarihi: 06.02.2019

<http://www.oecd.org/berlin/presse/dergroeunterschiedfrauenindeutschlandverdieneneinfunftelwenigeralismanner.htm> Erişim Tarihi: 03.01.2020

<https://www.jstor.org/stable/43555156> Erişim Tarihi: 03.01.2020

<https://canyayinlari.com/kisidetay/cevirmenler/14413/nihan--ozyildirim/> Erişim Tarihi: 15.01.2020

<https://1000kitap.com/yazar/bugra-ozmuldur> Erişim Tarihi: 15.01.2020

<http://agorakitapligi.com/kucuk-prens-kucuk-prenslere-karsi/> Erişim Tarihi: 02.01.2020

https://gerflint.fr/Base/Turquie10/beyreli_ak_basogul.pdf Erişim Tarihi: 03.01.2020

<https://kidega.com/yazar/antoine-de-saint-exupery-003205> Erişim Tarihi: 03.01.2020

<http://kadinarastirmalari.kadem.org.tr/avrupa-icin-siyasi-enstruman-olarak-musulman-kadin-imaji/> Erişim Tarihi: 26.10.2019

ÖZGEÇMİŞ

Esra Ertekin, 26 Ekim 1989 Tarihinde Bartın'da doğdu. İlköğretim ve Lise eğitimini Bartın'da tamamladı. 2008-2013 yılları arasında Mersin Üniversitesi Çeviribilim Almanca Bölümünü bitirdi. 2017 yılında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Almanca Bölümünü kazandı. Çeviri sektöründe yeminli tercüman olarak, eğitim sektörüne ise öğretmen olarak görev aldı.

